

MOKSLO LIETUVA

2005 m. sausio 20 – vasario 2 d.

LIETUVOS MOKSLININKŲ LAIKRAŠTIS

Nr. 2 (314)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Kaina 2 Lt

Diegiamas paskirstytųjų skaičiavimų tinklas

Praėjusių metų gruodžio 17 d. Vilniaus Gedimino technikos universiteto Skaičiavimo centro, Kauno technologijos universiteto Informacinių technologijų plėtros instituto ir UAB BGM specialistų pastangomis buvo sujungti į skirtinius kompiuterių grupių („klasterių“) paskirstytųjų skaičiavimų tinklą (GRID). Toks tinklas pasaulyje ir senajame žemyne nėra naujiena, tačiau Lietuvoje šis įvykis galėtų būti minimas kaip naujo reiškinio pradžia mūsų šalies mokslo ir technikos raidoje.

Kas yra GRID

Šiuolaikiniai moksliniai tyrimai reikalauja milžiniškos apimties skaičiavimų, ir juos galima atlikti tik panaudojant lygiagrečiųjų arba paskirstytųjų skaičiavimų technologijas. Pavyzdžiui gali būti baltymų šifravimas, elementariųjų dalelių judėjimo skaičiavimas, skaitmeninių atvaizdų apdorojimas, laivų, automobilių, kosminių aparatų, aplinkos ekosistemų ir technologinių procesų modeliavimas, orų prognozavimas, biocheminių medžiagų, vaistų kūrimas ir panašiai.

GRID tinklai – tai sujungti skaičiavimo ištekliai kai įvairių tipų procesorių, duomenų saugyklų, programinės ar šaltinės įrangos visuma, panaudojama didelės apimties skaičiavimams atlikti. GRID tinkle naudojami kompiuterių ištekliai bei jų skaičiuojamoji galia gali būti išsibarstę po visą pasaulį, o išteklių

Nukelta į 14 p.

Prof. Zigmą Zinkevičių su 80-mečiu sveikina giminės

Lituanistika – kaip duona kasdienė Kalbininkui profesoriui Zigmui Zinkevičiui – 80

Lietuviškos spaudos atgavimo 100-metį Lietuvos mokslų akademijos nariai užbaigė simboliškai – prieš pat Kalėdas paminėtos žymiojo kalbininko Kazimiero Būgos 125-osios gimimo metines. Ne mažiau įspūdingai pradėjo ir naujuosius 2005-uosius metus: sausio 4-ąją pagerbtas vienas ryškiausių šiandienos mūsų kalbininkų akad. Zigmą Zinkevičius, kuriam tą dieną sukako 80 metų.

Mokslas dar sugeba vienyti žmones

Ši įspūdinga šventė, nors ir vyko Lietuvos MA Didžiojoje salėje, toli peržengė šios mokslo šventovės sienas. Pirmiausia tai buvo visos plačios Zinkevičių giminės ir kalbininko tē-

Ukmergės Antano Smetonos gimnazijos klasės draugą prof. Zigmą Zinkevičių sveikina prof. Romualdas Baltrušis

viškėnų, ukmergiečių šventė. Pagaliau Ukmergės gimnazijos klasės, iš kurios išėjo net penki profesoriai, šventė. Negana to, kalbininką sveikino tokia daugybė žmonių, susirinkusių iš įvairių Lietuvos miestų ir vietovių, kad kiekvienas to įvykio dalyvis tikriausiai pagalvojo: jei taip mylime ir gerbiame savo kalbininką, tai tikrai galime būti ramūs dėl lietuvių kalbos ateities. Tarp sveikintųjų, aišku, buvo daug profesoriaus mokinių ir bendražygių, mokytojų bei švietimo veiklos Vilniaus apskrityje organizatorių, taip pat ir maža ką bendro su lituanistika ar kalbos mokslu turinčių asmenų. Visus tą dieną vienijo jubilato asmenybė, kurios svarbą tautai tokią dieną pajunti giliau ir aiškiau, negu kasdienybėje.

Salėje tvyrojo labai geranoriška ir netgi – nebus perdėta pasakius – savotiškai šeimyniška nuotaika, kuri šiaip Mokslų akademijos renginiams nelabai būdinga. Į sceną pakilo ir kelios dešimtys Z. Zinkevičiaus giminės narių, norinčių nusifotografuoti su jubilatu. Tokią akimirką pajunti, kad mokslas mūsų žmonėms vis dar išlieka šventas dalykas, nepaisant to, ką rašo kai kurie savanoriai *Delfio* korespondentai, kurių saviraiška – pirmiausia kitų maišymas su purvu.

Atkreipsime dėmesį į dar vieną išskirtinę šių akademinėjų skaitymų ypatybę. Už visą, ką per savo gyvenimą jubilatas spėjo nuveikti, parašyti ir išspausdinti, jis dėkojo pirmiausia savo žmonai Reginai, kuri

Nukelta į 8 p.

3, 15 p.

SU
SLAPTUMO
GRIFU

6 p.

DEŠIMTMETI
VEDĖ
LŽŪU

10-11 p.

KAIP MOKSLA
PROPAGUOJA
BRITAI

11 p.

BALTISTIKA
SANKT
PETERBURGE

13 p.

MOKSLINĖ
ELEKTRONINĖ
BIBLIOTEKA
ELIBRARY.LT

Pabaiga. Pradžia 2004 m. Nr. 22

Matematiko ir visuomenės veikėjo profesoriaus Zigmo Žemaičio vardas tebėra gyvas. Tą parodė ir šios įvairiapusės asmenybės 120-ųjų gimimo metinių minėjimai įvairiose Lietuvos vietose bei Vilniaus universiteto bibliotekos Baltojoje salėje surengta prof. Z. Žemaičio 120-osioms gimimo metinėms skirtoji paroda.

Kiekvienam palikęs savitą ir nepakartojamą įspūdį

Berods pirmoji nedidelė, kukli, bet labai jauki prof. Zigmui Žemaičiui skirta parodėlė buvo atidaryta Lietuvos technikos bibliotekoje. Minėjimas surengtas Kauno aviacijos muziejuje. Daug įspūdžių dalyvavusiems paliko profesoriaus sukakties minėjimas Švenčionių Zigmo Žemaičio gimnazijoje, jo atminimui vakaronė vyko Tverėčiuje.

Vilniaus universiteto bibliotekos Baltojoje salėje, atidarant prof. Z. Žemaičio 120-osios gimimo metinėms skirtą parodą, prakalbos žodžius tarė universiteto mokslo prorektorius prof. Juozas Vaidutis Vaitkus, LR Seimo pirmininko pavaduotojas Česlovas Juršėnas, buvęs ilgametis Vilniaus universiteto rektorius prof. Jonas Kubilius, Matematikos ir informatikos fakulteto dekanas prof. Feliksas Ivanauskas, Matematinės analizės katedros vedėjas prof. Vygantas Paulauskas, Z. Žemaičio dukterė Irena Žemaitytė-Geniušienė, Lietuvos aviacijos veteranas Viktoras Ašmenskas, Ignalinos savivaldybės vicemeras Henrikas Šiaudinis bei Vilniaus universiteto Lietuvos matematikų muziejaus vadovas doc. Henrikas Jasiūnas.

Kiekvienam iš šių asmenų Z. Žemaitis paliko savitą ir nepakartojamą įspūdį, kaip kad ir būna susidūrus su didele asmenybe. Č. Juršėnas pabrėžė Z. Žemaičio vaidmenį ginant lietuvių reikalus Lenkijos okupuotame Vilniaus krašte. Z. Žemaičio įnašas į lietuvių puoselėjimą šiame krašte išties labai didelis, neveltui Švenčionių gimnazija pavadinta jo vardu. Č. Juršėnas prisiminė, kaip mokydamsis vidurinėje mokykloje 1953–1955 m. dalyvaudavo fizikų ir matematikų olimpiadose. Vieną diplomą jam yra tekę gauti kaip tik iš prof. Z. Žemaičio rankų – visam gyvenimui įsimintinas faktas. Č. Juršėnas pasidžiaugė, kad profesoriaus atminimas gerbia-

Sprendęs matematikos ir gyvenimo lygtis (2)

Prof. Z. Žemaičio parodos atidarymo akimirka: iš kairės – VU mokslo prorektorius prof. Juozas Vaidutis Vaitkus, buvęs ilgametis VU rektorius prof. Jonas Kubilius ir VU bibliotekos direktoriaus pavaduotoja Irena Krivienė

mas buvusiame Vilniaus krašte, nepamirštas ir mokslinės visuomenės. Seimo pirmininko pavaduotojas kvietė iš Z. Žemaičio mokyti atkaklumą, užsispyrimo siekti mokslo žinių.

Ne formulėms teikė pirmenybę, bet gyvenimui

Prof. J. Kubilius priminė ir kitą žymų Lietuvos matematiką – prof. Vytautą Statulevičių, kuriam 2004 m. lapkričio 27 d. būtų sukakę 75-eri metai. Deja, jau antri metai (mirė 2003 m. lapkričio 23 d.), kai V. Statulevičiaus palaikai ilsisi Antakalnio kapinėse. Kas siejo šių abiejų iš Rytų Lietuvos kilusių matematikų nueitą kelią? Z. Žemaitis gimė Doktoriuose Ignalinos rajone, o V. Statulevičius – Bikūnuose Utenos rajone. Siekdami mokslo, abu turėjo įveikti didelius sunkumus. Z. Žemaitis, baigęs Odesos universitetą, vis dėlto grįžo į Lietuvą, su kuria siejo savo ateitį. Ėmėsi visos tuo metu įmanomos veiklos. Z. Žemaičio visur buvo pilna: jis buvo Lietuvos mokslo draugijos narys, tačiau rūpinosi 1907 m. or-

ganizuoti ir pirmąją dailininkų parodą Vilniuje, aktyviai įsitraukė į visuomeninius pagrindais veikusius Aukštųjų kursų bei universiteto Kaune kūrimo darbą. Mokslui ir matematikai jam liko mažiau laiko, bet J. Kubilius mato ir šviesiąją šios asmenybės likimo pusę: Z. Žemaitis parašė ir išspindė mažiau formuliu, kad kiti paskui jį eję būtų galėję jų daugiau parašyti... Taigi savo eituojų keliu Z. Žemaitis tarsi lengvino visų kitų paskui jį sekusių kelią.

Su Z. Žemaičiu J. Kubilius tvirtina susipažinęs, kai 1940 m. atvyko į Vilnių studijuoti. Klausė jo skaitomų paskaitų kursą, o vėliau likimas lėmė perimti ir kai kurias Z. Žemaičio administracines pareigas, pavyzdžiui, Darbininkų ir valstiečių kursų direktoriaus postą. J. Kubiliui teko ir toliau eiti Z. Žemaičio keliu: tapti Vilniaus universiteto rektoriumi 1958 metais. Z. Žemaitis, kaip atsime name, tas pareigas ėjo 1946–1948 metais. Visus tuos pokario metus abiem matematikams teko gana artimai bendrauti ir bendradarbiauti, nes

abu dėstė tame pačiame fakultete. J. Kubiliui 1969 m. teko būti ir vyriausybės Z. Žemaičio laidojimo komisijos pirmininku. Beje, prof. Z. Žemaitis palaidotas Vilniaus Rasų kapinėse, netoli nuo 1893 m. mirusio matematiko prof. Zigmanto Revkovskio kapo, kuris buvo visai pamirštas ir atrastas paties Z. Žemaičio.

Laikas įamžinti Zigmo Žemaičio vardą

J. Kubilius siūlo grįžti prie Z. Žemaičio vardo įamžinimo reikalų.

Dar sovietmečiu buvo siūloma vieną Vilniaus gatvių pavadinti iškilus matematiko ir visuomenės veikėjo vardu. Sukliudė tai, kad Vilniuje jau buvo generolo Felikso Baltušio-Žemaičio, kuris 1942–1943 m. vadovavo Šešioliktajai lietuviškajai divizijai, vardu pavadinta gatvė, tad antros gatvės Žemaičio vardu Vilniuje jau neleista pavadinti. Gal nelabai ir stengtasi. Z. Žemaičio vardu pavadinta Švenčionių vidurinė mokykla, ir tai buvo tam tikra kompensacija, įamžinant šios iškilios asmenybės atminimą. Prof. J. Kubilius siūlo prie Z. Žemaičio įamžinimo reikalų sugrįžti ir sostinėje ištaisyti tai, kas dėl ankstesnių aplinkybių nebuvo padaryta.

Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakulteto dekanas prof. F. Ivanauskas prisiminė ir pasidžiaugė, kaip šiltai ir originaliai Z. Žemaičio 120-ųjų gimimo metinių sukaktis paminėta Švenčionių Zigmo Žemaičio gimnazijoje ir matematiko gimtinėje Ignalinos rajone, Tverėčiuose. Dekanas pasidžiaugė, kad jo vadovaujamas Matematikos ir informatikos fakultetas šiandien esąs pats didžiausias šalies aukštųjų mokyklų fakultetas, jame mokosi 2600 studentų, o parengti specialistai vertinami, nelieka be darbo – argi tai nėra geriausias Z. Žemaičio atminimo įprasminimas darbais, paklausių specialybių teikimu jaunimui? Tai juk taip pat daug nuveikusio profesoriaus siekių įamžinimas naujosios kartos darbais.

Matematikos ir informatikos fakulteto Matematinės analizės katedros vedėjas prof. V. Paulauskas prisiminė Vilniaus universitete prof. Z. Žemaičio įdomiai skaitytą matematikos istorijos kursą. Iš pradžių kai kurie studentai gana skeptiškai žvelgė į tą kursą, nemanė, kad galės jiems praversti tolesnėje veikloje. Po pirmųjų paskaitų pamažu nuomonė keitėsi. Po paskaitos lydymas studentų profesorius neskubėdamas eidavo iš tuometinio Matematikos ir mechanikos fakulteto Partizanų (dabar –

Ignalinos rajono vicemeras Henrikas Šiaudinis dėkoja Lietuvos matematikų muziejaus vadovui doc. Henriku Jasiūnui už kraštiečio Zigmo Žemaičio veiklos propagavimą

Apie Zigmo Žemaičio paskaitas pasakoja prof. Vygantas Paulauskas

Prisiminiais apie Zigmo Žemaičio veiklą dalijosi dekanas prof. Feliksas Ivanauskas, ilgametis VU rektorius prof. Jonas Kubilius ir LR Seimo Pirmininko pavaduotojas Česlovas Juršėnas

Naugarduko) gatve į Čiurlionio gatvę, kur gyveno. Kalbėdavosi apie Senovės graikų, finikiečių matematiką ir kitus šio mokslo istorijos dalykus, kuriais Z. Žemaitis domėjosi ir galėjo papasakoti daug įdomaus ir visiškai negirdėto. Tai irgi buvo kelias į pažinimo gelmes.

Vadovaudamas Universiteto Matematinės analizės katedrai prof. V. Paulauskas tvirtina jaučiąs didelę atsakomybę, nes tai yra viena seniausių katedrų Vilniaus universitete – įkurta dar 1783 m. Pranciškaus Norvaišos. 1944–1964 m. šiai katedrai vadovavo Z. Žemaitis, o visa tai dabartiniams katedros darbuotojams teikia ir teisėto pasididžiavimo jausmą.

Tėtušėliui

Z. Žemaičio duktė Irena Žemaitytė-Geniušienė džiaugėsi gražiuoju tėtušėlio atminimo pagerbimu. Būtent taip švelniai jį vadina – tėtušėlis. Labai šiltai ir taikliai. Kas pažinojo, ar bent savo gyvenimo kelyje kada nors buvo sutikęs prof. Z. Žemaitį, pripažins, kad geriau pavadinti neįmanoma. I. Žemaitytė-Geniušienė nuoširdžiai džiaugėsi jos tėtušėlio pagerbimo iškilėmis, kuriose jai 2004 m. teko dalyvauti: Lietuvos technikos bibliotekoje, Kauno aviacijos muziejuje, Švenčionių Zigmo Žemaičio gimnazijoje; iš ten parsivežė ir gimnazijoje leidžiamą laikraštėlį *Zigmukas*. Aišku, skirtą tėtušėlio garbei ir visų džiaugsmui. Su Švenčionių kraštiečiais važiavo į Tverę, kur vyko Z. Žemaičio atminimui surengta vakaronė.

Kaip matyti, Z. Žemaičio vardas Lietuvoje nėra išblėšęs. O kad ir toliau neblėstų, taptų akylesnių tyrinėtojų objektu, I. Žemaitytė-Geniušienė nemažai savo tėtušėlio laiškų perdavė Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriui. Tai 1915–1969 m. Z. Žemaičio laiškuose rašyti savo žmonai, dukterims ir sūnui bei dukters Irenos vaikams, taip pat apie 60 puslapių profesoriaus sudarytų aprašų.

Pridursime, kad prof. Z. Žemaičio archyvas, kuris dabar saugomas VU bibliotekos Rankraščių skyriuje, atsirado būtent I. Žemaitytės-Geniušienės dėka.

Profesorius – Lietuvos aeroklubo pirmininkas

Apie prof. Z. Žemaičio ryšius su Lietuvos sportine aviacija kalbėjo Lietuvos aviacijos veteranas V. Ašmenskas. Pats jis mums yra kone legendinė asmenybė, Birželio sukilimo (1941 m.) dalyvis, Generolo Vėtros (kapitono J. Noreikos)

bendražygis, antisovietinio pasipriešinimo aktyvus dalyvis. Kalintas Lukiškėse, Klaipėdoje, Mordovijos griežtojo režimo lageriuose, tremtas į Krasnojarsko kraštą. V. Ašmenskas mums pasakojo ne apie savo gyvenimo kelius, bet apie prof. Z. Žemaitį. Juos abu suvedė ta pati begalinė meilė aviacijai, su kuria jaunos nepriklausomos Lietuvos sūnūs siejo savo valstybės ateitį. 1927 m. buvo įsteigtas Lietuvos aeroklupas, kuriam nuo 1929 m. pradėjo vadovauti Z. Žemaitis. Vadovavo iki pat lemtingų 1940-ųjų metų. Jis savo autoritetu iškelė Lietuvos aeroklubo veiklą visuomenėje, o tai į jo veiklą pritraukė daug gabaus jaunimo. Z. Žemaitis 1936 m. dalyvavo Tarptautiniame aeronautikos federacijos suvažiavime Londone, o 1937 m. – Berlyne; ten kalbėjo apie Lietuvos aviatorių laimėjimus. Z. Žemaičio organizacinės veiklos dėka Lietuvos sportinė aviacija pasiekė labai gerus rezultatus. 1934 m. V. Ašmenskas, baigęs Lietuvos aeroklubo lakūnų mokyklą, iš Z. Žemaičio rankų gavo šios mokyklos baigimo pažymėjimą, vėliau įgijo ir tarptautinį lakūno pažymėjimą.

Savam krašte išliko savas

Ignalinos savivaldybės vicemeras H. Šiaudinis priminė, kad prof. Z. Žemaitis Lietuvai nusipelnęs daugelyje sričių, o Ignalinos kraštui daugiausia padarė, kurdamas Švenčionių gimnaziją. Joje mokėsi to krašto jaunimas, vėliau daugelis tapo mokytojais ir taip padėjo kelti Lietuvą. Vilniaus universiteto darbuotojams, prisidėjusiems prie Z. Žemaičio atminimo pagerbimo, meras įteikė po knygą *Ignalinos žemės spalvos*.

Išsamia prof. Z. Žemaičio atminimui skirtą kalbą pasakė ir asmeniniais prisiminimais pasidalijo Vilniaus universiteto Lietuvos matematikų muziejaus vadovas doc. H. Jasiūnas, kuriam nemažai metų teko dirbuotis tame pačiame fakultete kartu su prof. Z. Žemaičiu.

Vilniaus universiteto bibliotekos Baltojoje salėje surengtoji prof. Z. Žemaičio 120-osios gimimo metinėms skirtoji paroda bei kitose šalies vietose surengti renginiai byloja, kad šis vardas išlieka gyvas ir brangus daugeliui Lietuvos žmonių.

Gražvydas Kantvydas

Prof. Zigmo Žemaičio duktė Irena Žemaitytė-Geniušienė ir Lietuvos aviacijos veteranas Viktoras Ašmenskas

Su slaptumo grifu

Sausio 21 d. reikšmingą jubiliejų, savo 70-metį, pasitiks prof. Vitas Daukšas, Lietuvos mokslų akademijos narys korespondentas. Jo mokslinės veiklos kryptys – organinė ir biologiškai aktyvių junginių chemija.

Organinės chemijos specialybę įgijo baigęs Maskvos valstybinio M. Lomonosovo universiteto Chemijos fakultetą. Maskvoje baigė aspirantūrą, apgynė mokslų kandidato disertaciją. 1960 m. grįžo į Lietuvą, vadovavo naujai įkurtai Vilniaus universiteto Vaisių sintezės ir tyrimo probleminei laboratorijai. Nuo 1962 m. buvo Vilniaus universiteto Organinės katedros vyr. dėstytojas, nuo 1976 iki 1992 m. – šios katedros vedėjas.

1967 m. apsigynė mokslų daktaro disertaciją. Lietuvai tapus nepriklausoma, nostrifikuotas habilituoto daktaro mokslinis laipsnis. Nuo 1969 m. – profesorius.

Šiuos perdėm sausius anketinius duomenis pamėginsime „sušildyti“ pokalbiu su pačiu jubiliatu prof. Vitu Daukšu. Ko gero, pašnekesys sudomins ne vien dirbančiuosius organinės chemijos srityje, nes per asmenybę pamėginsime atskleisti ir daugeliui gal mažiau žinomą Lietuvos mokslo istorijos klodą, kai mūsų mokslininkams tekdavo dirbti vienos iš supervalstybių mokslinėse programose, dažnai tik nujaučiant, kokiems tikslams jų tyrinėjimų vaisiai galėtų būti pritaikomi. Taigi kalbinaime prof. Vitą DAUKŠĄ.

Chemijos požiūriu su tėvu – tolimi giminės

Gerbiamasis Profesoriau, jei neprištarausite, pradėsime nuo Jūsų tėvelio, Lietuvos visuomenėje savo metu vieno populiariausių profesorių Kazio Daukšo. Kiek įtakos turėjo tėvas, jo profesija, gyvenimo nuostatos ir didžiulis visuomenininko temperamentas, klostantis Jūsų mokslininko interesams?

Turėjo įtakos, bet ne per daug, nes svarščiau, ar studijuoti geologiją ar chemiją. Dabar džiaugiuosi, kad pasirinkau chemiją. Laboratorijose dirbti šilta, nei sninga, nei lyja. Būčiau geologas, tektų per purvynus klampoti.

Pasirinkęs organinę chemiją, tėvo įtakos beveik neįjaučiau, nes mūsų chemijos sritys labai skyrėsi. Tėvas buvo neorganikas, dirbęs statybinių medžiagų kūrimo kryptyje. Aš pasirinkau vaisių sintezavimo ir tyrimo kryptį, tapau pusiau mediku,

gal tiksliau – pusiau farmacininku. Taigi chemijos požiūriu su tėvu buvome tolimi giminės.

O kiek Jus veikė tėvo asmenybė, jo visuomeninis veiklumas?

Kalbėkime atvirai: tėvas nebuvo šeimos žmogus. Labai prieštaringa asmenybė. Mėgo visa, kas malonu. Kiaulysčių kitiems nedarė. Visi jo giminės buvo represuoti, bet jam kažkaip pavyko išlaviruoti. Sugebėjo ir į partiją neįstoti. Kartais spausdindavo jo straipsnius, turio mintyje, platesniam skaitytojų būriui skirtus straipsnius, kurie, mano galva, ne visada būdavo labai aukšto lygio. Kartais redakcijos atsisakydavo spausdinti. Prisimenu, parašė straipsnį *Ar galima sukurti genijų?* Spausdinti žurnalas atsisakė. Tada tėvas prikalbino mane kartu pasirašyti, gal tada spausdins. Pasirašėme straipsnį abu – išspausdino žurnalas *Jaunimo gretos*.

Kaip Kazys Daukšas ateistų darbą sugriovė

Tėvas buvo laisvamaniškų pažiūrų, gal tuo ir išsigelbėjo, kad sutiko „Dievą varyti iš Lietuvos“. Tačiau jis nebuvo „buldozerinis“ ateistas, nekviėtė griauti bažnyčias. Kartą jis nuvyko į vieną rajoną skaityti ateistinę paskaitą, o jam uždavė klausimą dėl Kristaus buvimo. Tėvas pareiškė, kad Kristus galėjęs gyventi, nes sunku įsivaizduoti, kad be vado būtų galėjusi kilti nauja religija. Taigi asmenybė turėjo būti.

Rajono partijos sekretorius į Vilnių, į LKP CK, parašė skundą: profesorius Kazys Daukšas atvažiavęs sugriovė visą jų daugelio metų ateistinį darbą. Mat vietos ateistai įrodinėjo, kad Kristus – tai pramanytas asmuo. Žinijos draugijos prezidiumo pirmininkas akad. Vladas Niunka ėmė juoktis: *Matai, Daukšai, koks tai buvo per ateistinis darbas, jei pats per valandą sugriovė.*

Nežinau, ar dėl to atvejo, ar dėl kitų, bet redakcijos buvo neoficialiai įpareigtos apie K. Daukšą daug žinių nespausdinti. Jis kartais leplėdavo, ko nereikėdavo. Toks buvo žmogus.

Tas nepaprastas tėvo noras reikštis, būti įvairių susibūrimų siela, kai kuriomis netradicinėmis mintimis net priblokšti Jums imponavo?

Tais atvejais, kai jis nenusišnekėdavo. Mano manymu, tai kartais atsitikdavo.

Sūnūs paprastai labai kritiškai žvelgia į tėvus. Ar čia slypi kokios nors povandeninės uolos?

Trinties nebuvo. Vaikai dažnai tėvus vertina kritiškai – nieko nepadarysi. Gal tai ir kartų santykio problema.

Studijavo su Gediminaičiais

Studijavote Maskvoje. Kodėl taip toli nuo namų?

Studijavau 1952 m. įstojęs į Maskvos valstybinį M. Lomonosovo universitetą, ten tęsiau ir aspirantūros studijas – mokiausi aštuonerius metus. Lietuva gavo keliasdešimt

Nukelta į 15 p.

Pradžią Nr. 1

Mūsų pašnekovas – Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys prof. Zigmas ZINKEVIČIUS, šių metų sausio 4 d. įkopus į savo 80-ąją gyvenimo viršukalnę. Mūsų žymusis lituanistas kalbininkas dalijasi savo turtinga mokslinė ir gyvenimiška patirtimi, užgriebdamas, kaip nesunku įsitikinti, labai platų problemų lauką.

Baltarusiai jau panorą būti lietuviais

Jūs išvardijote tautas, kurios savo kalbas pakeitė. Tačiau, susidarant lietuvių tautai, vargu ar galėtume atsieti kalbą ir tautą?

Vyko gana sudėtingi procesai. Pirmas dalykas: lietuvių kalbos, tuo pačiu ir tautos, ribos labai smarkiai susiaurėjusios. Pagaliau reikėtų sutarti, kas yra *lietuvis*. Vytauto laikais lietuviai buvo visi tie, kurie gyveno Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, t. y. nuo Baltijos iki Juodosios jūros. Mindaugo laikais buvo kitaip.

Įdomiausia, kad pastaruoju metu lietuviais pretenduoja būti dabartiniai baltarusiai. Sudėtingi dalykai, kuriuos ir noriu savo knygoje išaiškinti. O keliais sakiniiais mūsų pokalbyje viso to neišdėstysi. Taigi knyga greitai pasirodys, ir *Mokslo Lietuvos* skaitytojai apie tai galės perskaityti.

Vis dėlto taip lengvai nenorėčiau pasiduoti. Kaip Jūs pakomentuotumėte kad ir kai kurių kaimynų baltarusių siekį save vadinti lietuviais ar litvinais? Ar pagrindo tam yra?

Iš tikrųjų visame tame baltarusių gyvenamajame plote iki VIII a. gyveno baltikalbiai žmonės. Į šią teritoriją vėlesniais laikais buvo atnešta slavų kalba, o ne žmonių. Autochtonai buvo baltai. Tai pripažįsta ir patys baltarusiai mokslininkai, net ir dabartinio prezidento šalininkai. Tik nesutariama dėl tų autochtonų reikšmės.

Ne kalba lemia patriotizmą

Kas lėmė, kad žmonės nuo vienos kalbos perėjo prie kitos?

Tai sudėtingas klausimas. Trumpai atsakyti neįmanoma. Didelę reikšmę turėjo tai, kad rytiniai slavai (rusų, baltarusių ir ukrainiečių protėviai) tada jau buvo pakrikščiję. Krikščias ten atėjo iš Bizantijos, o su juo ir bizantinė kultūra, taip pat raštas. Lietuva atsiliko dėl pavėluoto krikšto. Tai ir buvo viena iš svarbiausių priežasčių, kad lietuvių ir kitas to meto baltų kalbas užgožė anksčiau pakrikštytų tautų kalbos. Tai didelė dalimi nulėmė ir mūsų protėvių nutautėjimą.

Net ir perėmę slavų kalbą, tie vietiniai gyventojai ir toliau save laikė lietuviais. Susikūrus Lietuvos valstybei, jie buvo ne mažesni Lietuvos patriotai už lietuviškai kalbančius tos valstybės gyventojus. Kai 1569 m. buvo pasirašyta Liublino unija, tai baltarusiškų žemių gyventojai Lietuvos reikalus gynė net karščiau už kalbėjusius lietuviškai.

Vadinasi, ne kalba nulemia patriotizmą. Tačiau kodėl baltarusiškų teritorijų gyventojai pasirodė esą didesni Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės interesų gynėjai už mūsų lietuviškai kalbančius protėvius?

Ir vieni, ir kiti buvo tos pačios kilmės žmonės, o juos skyrė tik kalba ir tikyba.

Taigi pagal kilmę ir lietuviai, ir baltarusiai yra buvę tie patys baltai.

Taip. Baltarusiškų LDK plotų gyventojai labai išgyveno Lietuvos-Lenkijos valstybės žlugimą 1795 metais. Ne Lenkija jiems rūpėjo, o Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Ir net iki dabar baltarusių mentalitete tokia pažiūra yra išlikusi. Juk tas pats Lietuvos

Vytis buvo paskelbtas ir 1991 m.

PER KALBĄ – PRIE TAUTOS ISTORIJOS IŠTAKŲ (2)

Prof. Zigmas Zinkevičius rodo Lichtenšteino švietimo ministro padovanotus pašto ženklus

susikūrusios nepriklausomos Baltarusijos Respublikos valstybės herbu.

Herbas tas pats, skyrėsi tik žirgo uodegos forma.

Baltarusiai ir šiandien labai gerbia Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę. Kaip ir visuomet būna atgimimo laikotarpiu, atsirado ultrapatriotų, kurie pradėjo skelbti, kad jų vadinamieji protėviai litvinai – tai, girdi, buvusi slavų gentis. O dabartiniai lietuviai, t. y. mes, girdi, esame iš žemaičių.

Lietuviški vardai padeda atremti pretenzijas

Istorijoje ne pirmas ir, tikriausiai, ne paskutinis kartas, kai iš tautos mėginamas paveržti jos vardas. Juk tokia yra natūrali mūsų, lietuvių, reakcija. Nepasiduodami nereikalingoms emocijoms, pamėginkime atremti šias pretenzijas arba išsiaiškinti, iš kur jos kyla. Kaip Jūs argumentuotumėte tokį kai kurių baltarusių pretenzijų nepagrįstumą?

Labai paprasta atremti tas pretenzijas. Užtenka prisiminti senuosius lietuviškus kunigaikščių vardus, apskritai lietuviškus vardus, kad visos tos kitataučių pretenzijos juos savintis subliūksų kaip muilo burbulas. Kai kurios baltarusių ultrapatriotų etimologijos tokios naivios, dirbtinės, vaikiškos, kad save gerbiantis lingvistas į jas ir dėmesio nekreipia.

Pagaliam Lietuvos vardas. Iš *Lietuva* dėsningai išsirutulioja *Litva*, nes slavai neteko dvibalsių, ir senovės baltų *ei*, lietuvių *ie*, slavų kalbose virto *i*. Viskas labai aišku. O iš *Litva* niekaip negalėtų atsirasti *Lietuva*. Kalbininkui tai aišku kaip du kart du. Jokių abejonių negali būti.

Baltarusiai remiasi ne vardu „Mindaugas“, bet „Mendog“, ne „Vytautas“, bet „Vitovt“ ir panašiais suslavintais lietuviškais vardais.

Iš *Mendog* niekaip nepasidarys *Mindaugas*, kaip ir iš *Vitovt* – *Vytautas*, o priešingai – pasidarė. Labai dėsninga. Taip pat ir su kitais panašiais atvejais.

Ar šie reiškiniai tėra to paties diletantizmo, neprofesionalumo padariniai, kurių apščiai randame ir lietuviškuose spaudiniuose? Diletantizmo, prasiveržiančio ir į mokslines sferas?

Ar Jūs matėte, kad bent vienas baltarusių lingvistas skelbtų tokius niekus?

Neteko matyti, tačiau neteko ir regėti, kad jie pasipriešintų nemoksliskiemis savo tautiečių paistalams.

Tyli ausis suglaudė. Man tenka su kolegomis baltarusių kalbininkais susitikti, šnekėtis. Jie pripažįsta: pamėgink apie tuos dalykus garsiai pašnekėti ar spaudoje paprieštarauti – gausi akmeniu į kaktą, ir niekas neapgins.

Taip ir buvo atsitikę žymiam baltarusių kultūros istorikui Adamui Maldžiui. Prieš keletą metų buvo stipriai sumuštas, sužalotas. Garbaus amžiaus žmogus pateko į ligoninę.

Tais paistalais užsiima ne kalbininkai, bet kartais kai kurie istorikai, o dažniausiai – pseudoistorikai. Neturintys lingvistikos pagrindų gali toli nusivažiuoti.

Tiek, kiek leidžia tikromis žiniomis nevaržoma vaizduotė?

Atgimimo metu taip nutinka visoms tautoms. Ar ne taip pat vyko Lietuvoje? Poetas Andrius Vištelis-Višteliauskas, vienas žurnalo *Aušra* veikėjų, buvo šventai įsitikinęs, kad Adomas ir Ieva kalbėjo lietuviškai. Tada, XIX a. pabaigoje, tokia mintis buvo gal ir naudinga, nes kėlė lietuvių tautos ūpą. Taip pat Vytauto laikais (gal net paties Vytauto inspiracija) buvo priimta teigti, kad lietuviai kilę iš senovės romėnų. Žymiausias to meto lenkų istorikas Janas Dlugošas, nuoširdžiai nekentęs lietuvių, rašė, kad tie niekingi lietuviai vis dėl to iš romėnų kilę. Girdi, labai gaila, bet taip yra.

Iš pseudomokslo pavyksta daryti mokslą

Jūsų kolega, italų kalbininkas Pietras Umbertas Dinis, dabar rengia knygą apie lietuvių kilmės teorijas ir aiškinimus, kurie užfiksuoti įvairių tautų istoriniuose šaltiniuose.

P. U. Dinis ne vieną kartą man apie tai yra pasakojęs. Jis prirankiojo renesanso laikų to meto mokslo teorijų, ir jas paviešins. Bus labai įdomu pasiskaityti. *Ar tik paviešins? Manau, kad P. U. Dinis tas teorijas analizuos, ir sužinosime daug naujų, gal ir nelauktų dalykų.*

Žinoma, nors tas teorijas analizuoti ir nėra lengva. Reikėtų analizuoti ir vertinti ano meto mokslo žvilgsniu, nes dabartiniu požiūriu galėtų atrodyti nei šis, nei tas. P. U. Dinis yra labai solidus mokslininkas, ir neabejoju, kad iš jo su-

lauksime įdomios naujos knygos apie lietuvių kilmės aiškinimus ir teorijas, kurios buvo kadaise paplitusios tarp kitų Europos tautų. Iš P. U. Dinio žinau, kad jam pavyko rasti daug naujos ir įdomios medžiagos. Man malonu prisiminti, jog jis yra buvęs mano mokinys.

Vis dėlto turėtume pripažinti, kad P. U. Dinis tyrinėja, juk ne ką kitą, o labai panašius dalykus, kuriuos ką tik Jūs kritikavote, kalbėdamas apie kai kuriuos kad ir baltarusių pseudomokslinius lietuvių ir baltarusių kilmės aiškinimus. Gal matote esminį skirtumą?

Iš esmės ta vadinamoji XVI a. lingvistika šiandienos požiūriu galėtų būti vadinama pseudolingvistika, nes mokslinės lingvistikos tada dar nebuvo. Tačiau baltistikos mokslui iki šiol nežinomų raštų tyrinėjimas yra labai reikalingas ir naudingas.

Taigi pamėginkime išsiaiškinti iki galo: mes piktinamės pseudomokslu mūsų spaudiniuose, tačiau tokie pat pseudomoksliniai XVI a. rašiniai noriai ir kuonimčiausiai tyrinėjami mūsų laikais. Vadinasi, iš senųjų laikų paklydimų dabar daromas mokslas, kurio vertingumu niekas neabejoja?

Niekas neatsiranda iš nieko. Per klaidas žmonės eina prie tikrų dalykų. Tai visai natūralu. Viduramžiais, kai dar nebuvo lyginamosios istorinės kalbotyros, nebuvo įmanoma rekonstruoti kalbos formų, kurių ir tekstuose užfiksuota, taigi kol viso to nebuvo įmanoma daryti, tuščias reikalas buvo samprotauti ir apie bet kurias kalbos kilmę. Buvo galima tik fantazuoti. Viduramžiais studentai pasišaipydami etimologizuodavo: girdi, žodis *dekanas* – studentų nemėgstamas – kildintinas iš *de canis*, lotyniškai iš *šuns*. Tokios „etimologijos“ pavyzdžių galime rasti kiek norime. Kadaise tai buvo laikoma „mokslu“.

Taigi galėtume kalbėti ir apie mokslą kartais daromą žaigą?

Kada rašo specialistas, žalos nepadarys. O profanas visokias niekus laikys grynu pinigų ir prikries nesąmonių. Sukels tik nereikalingų emocijų.

Kalbotyroje sau opozicijos neišsiugdė

Ko gero, visi jaunesniosios kartos lituanistai ir baltistai tam tikra pras-

me yra buvę Jūsų studentais, klausę Jūsų paskaitų?

Praktiškai taip ir yra, kokie 95 proc., jeigu ne visi 99-eri turėtų būti mano buvę studentai.

Gal išsiugdėte ir sau opozicionierių baltistikos, kalbotyros mokslė? Gal jau yra kas pasiryžęs žengti toliau už Zinkevičių, nes juk ateina metas, kai jauniems pradeda atrodyti, kad vyresnieji juos slopina, trukdo plačiau išskleisti sparnus? Kitaip tariant, ar turite su kuo pasiginčyti mokslė, gal net aštrokai padiskutuoti?

Ne, jokių didesnių ginčų nėra. O dalykinės polemikos būna, ir tai visai normalu. Kartais dalyvauju mokslinėse konferencijose, neišveriu ir nepasiginčijęs, bet kad kiltų kokių nors pykčių, gink Dieve.

Esate taikus, nekonifliktiškas žmogus, todėl Jus išvesti iš pusiausvyros turbūt būtų sunku?

Praėjusį rudenį Rygoje dalyvavau tarptautinėje baltistų konferencijoje, perskaičiau du pranešimus. Konferencija buvo skirta pagerbti žymiausia pokario metų latvių baltistę Martą Rudzytę (Marta Rudzīte). Kadangi su ja man teko bendrauti 40 metų, turiu daugiau kaip 60 jos laiškų, plenariniame posėdyje skaičiau pranešimą, pasidalijau prisiminimais ir stengiausi apibrėžti M. Rudzytės vietą ir reikšmę baltistikos srityje.

Kitą pranešimą skaičiau grynai iš lingvistikos – iš antroponimikos. Net po aštuonių pranešimų dalyvavau diskusijoje: nenorėdamas nieko kritikuoti, bet papildydamas, kartais pakoreguodamas vieną kitą dalyką. Nemanau, kad kas nors dėl to nukentėjo.

Kokia kalba bendravote Rygoje baltistų konferencijoje?

Įvairiomis kalbomis. Vieną pranešimą skaičiau latviškai, kitą – lietuviškai. Visi baltistai moka lietuviškai. Apie M. Rudzytę atėjo pasiklausyti ne tik lingvistai, reikėjo, kad visi suprastų, todėl kalbėjau latviškai. Buvo keli pranešimai ir kitomis kalbomis.

Tad kaip Jūs latviams pristatėte jų kalbininkės vietą baltistikoje?

M. Rudzytė Latvijos universitete dėstė disciplinas, panašias kaip ir aš. Ji dėstė latvių kalbos istorinę gramatiką, aš – lietuvių kalbos istorinę gramatiką. Kai dirbi tą patį darbą, negali nebendrauti. Svarbiausias jos veikalas yra iš dialektologijos srities – *Latvių dialektologija (Latviešu dialektoloģija)*, o man teko parašyti *Lietuvių kalbos dialektologiją*. Vėliau pradėjau rašyti *Lietuvių kalbos istorinę gramatiką* (2 tomai, 1980–1981 m.) ir *Lietuvių kalbos istoriją*, išleidau 6 tomus (1984–1994 m.). M. Rudzytė taip pat pradėjo rašyti *Latvių kalbos istorinę gramatiką*, bet, deja, mirė. Jau 10 metų, kai jos nėra. O aš tebedirbu.

Į tarmes – kaip į kalbos istorijos šaltinį

Ar galėtume kalbėti apie tam tikrą Jūsų paties mokslinių interesų lūžį? Parašėte kapitalinį veikalą „Lietuvių dialektologija“ (1966 m.), iš esmės tarmių lyginamąją gramatiką, o paskui visą dėmesį sutelkiate į lietuvių kalbos istoriją.

Ne visai taip. Mane nuo pirmojo Vilniaus universitete kurso žavėjo kalbos istorija. Kadangi lietuviai neturi labai senų rašytinių kalbos paminklų (pirmoji lietuviška knyga buvo išspausdinta tik prieš 450 metų), tai tarmės ir yra mums labai svarbus kalbos istorijos šaltinis. Lietuvių tarmės nebuvo labai išstirtos, todėl pats turėjau tapti dialektologu.

Mano dialektologija yra kryptinga, nes į tarmes žvelgiau ne kaip žvelgia dialektologai, bet kaip kalbos istorikas. *Vadinasi, Jūsų kelias į lietuvių kalbos istoriją ejo per gyvenusias lietuvių tarmes?*

Tada kitaip negalėjau. Tik padaręs tvarką dialektologijoje, tęsiau

darbą istorinės gramatikos srityje ir ėmiausi lietuvių kalbos istorijos tyrimo.

Ką savo kūryboje labiausiai vertinate?

Pagrindinis darbas vis dėlto ir yra šešiatomė *Lietuvių kalbos istorija*. Jei rašyčiau šiandien, galėčiau kai ką papildyti. Juk nuo to meto, kai baigiau šešiatomę, pasirodė dar keletas svarbių mano knygų, kad ir *Lietuvių poteriai* (2000 m.). Tyrimėjimai rodo, kad lietuviškų poterių istoriją reikėtų pradėti ne nuo Martyno Mažvydo, o nuo Mindaugo laikų.

Tą knygėlę papildžiau ir dabar spausdinama *Krikščionybės ištakos Lietuvoje*. Krikščionybė į Lietuvą ėjo iš dviejų pusių. Vis dėlto poteriai į lietuvių kalbą atėjo iš Vakarų, buvo išversti iš vokiečių kalbos. Šia tema šnekėjau ir per mano 75-mečiui skirtus akademinis skaitymus Lietuvos mokslų akademijoje 1999 metais.

Knygas rašyti įdomiau, negu vadovauti partijai

Esate nepaprasto produktyvumo mokslo žmogus. Gal tas produktyvumas atsiranda tada, kai išeini iš visų tarnybų?

Ne. Aišku, man daug įdomiau rašyti knygas, o ne vadovauti partijai ar ministerijai. Tėn gali galvą daužyti į sieną – nieko nepakeisi.

Tai klaida, kad ilgą laiką buvote Krikščionių demokratų partijos pirmininku?

Nelaikyčiau klaida, nors, žinoma, buvau prikalbintas. Norėjau partiją apsaugoti nuo skilimo. Deja, nepavyko. Joku būdu būčiau nėjęs, jei netikėčiau, kad man pavyks. Tačiau jau buvo neįmanoma sustabdyti skilimo.

Ar ne panašiai Jus įkalbėjo eiti į švietimo ir mokslo ministrus?

Prikalbino tie patys krikščionys demokratai. Eidamas į ministrus palikau Lietuvių kalbos instituto direktoriaus vietą. Buvo labai geras darbas, man ten buvo malonu dirbti. Tapdamas ministru tikėjaisi dviejų dalykų. Siekiau lietuvišką mokyklą padaryti tautiška tikrąja šio žodžio prasme, kaip kad pirmaisiais nepriklausomybės metais planavo prof. Meilė Lukšienė ir kai kurie kiti. Vėliau tos minties atsisakyta. Norėjau, kad mokykla rengtų tikrus lietuvius patriotus, o ne šiaip piliečius.

Pilietinės visuomenės idėja nukonkuravo tautinės mokyklos idėją. Dabar rengiami Europos Sąjungos patriotai.

Europos Sąjunga tokių dalykų nediktuoja ir nevaržo, palieka rūpintis pačioms valstybėms. Kai dirbau ministru, buvome asocijuoti Europos Sąjungos nariai, ir buvau kviečiamas į Briuselį, kai būdavo svarstomi švietimo klausimai.

Štai vienas epizodas. Ten didelė salė, didžiulis ovalinės formos stolas, aplink kurį susėdę švietimo ministrai, o už jų – pavaduotojai ir komanda. Kadangi sėdėdavome alfabeto tvarka, tai man iš kairės buvo Liuksemburgo, o iš dešinės – Lichtenšteino švietimo ministrai. Į mane jie žvelgė kaip į didelės valstybės ministrą. Su abiem kaimynais susidraugavau, ypač su ministru iš Lichtenšteino. Jis puikiai kalbėjo angliškai, vokiškai ir prancūziškai, bet niekada neprašydavo žodžio. Pasidomėjau, kodėl nenori pasidalinti savo patirtimi. Jis ir sako: *Koks čia pasidalijimas patirtimi, jei Lichtenšteine turime vieną vidurinę ir keliolika pradinė mokyklų.*

Paskui kitą kartą klausiu, kokią jo gimtoji kalba. *Lichtenšteino*, – nė nemirktelėjęs atsako kolega. Klausiu, kuo ji skiriasi nuo vokiečių kalbos? *Niekuo, bet vis vien tai Lichtenšteino kalba*, – išdidžiai atsako man šios šalies ministras. Beje, ir jo pase parašyta, kad gimtoji kalba – Lichtenšteino, nors visiems žinoma, kad tai pati vokiečių kalba. Štai koks patriotizmas.

Pasirodo, pagrindinis Lichtenšteino pajamų šaltinis – pašto ženklų leidyba. Privaziuoja turistų, kurie nori iš šios šalies išsiųsti laiška, įsigyti pašto ženklų. Tai štai Lichtenšteino švietimo ministras man taip pat padovanojo mažytį savo šalies pašto ženklų albumėlį. Užrašo mano pavardę: *Zink* ir *Evičius*. Sakau: *Čia turi būti vienas žodis – Zinkevičius. Aš maniau, kad tavo vardas „Zink“, o pavardė „Evičius“*, – atsiprašinėjo Lichtenšteino ministras. Sujungė tarpelį tarp *Zink* ir *Evičius* – išėjo mano pavardė.

Visos šios gyvenimo smulkmenos labai daug pasako apie žmones ir šalį. Kad ir kokia mažytė valstybėlė Lichtenšteinas, bet jos piliečiai jaučiasi savo šalies patriotais ir tai labai gražu.

Bus daugiau

Kalbėjęsi Gediminas Zemlickas

LIETUVOS AGRARINĖS EKONOMIKOS INSTITUTAS

Žemės ūkio ekonominių ir socialinių tyrimų valstybinė mokslo įstaiga pertvarko bei atnaujina savo veiklą ir šiuo metu darbu Vilniuje skelbia konkursą šioms mokslo darbuotojų pareigoms užimti:

Tyrimų kryptis Institute	Pareigos*	Būtinasis išsilavinimas arba darbo patirtis nors vienoje iš šių mokslo krypčių	Etatų skaičius
Administracija			
Darbas vienoje iš mokslinio tyrimo krypčių	Mokslinis sekretorius-vyresnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba ir administravimas, sociologija	1
Žemės ūkio politikos skyrius			
ES ir Lietuvos žemės ūkio bei kaimo plėtros politika	Skyriaus vedėjas – vyresnysis mokslo darbuotojas/mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba ir administravimas	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba ir administravimas	1
Struktūrinė politika	Vyresnysis mokslo darbuotojas/mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba ir administravimas	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika	1
ES ir valstybės finansinių instrumentų efektyvumas ir jų poveikio makroekonominiams šalies rodikliams modeliavimas	Vyresnysis mokslo darbuotojas/ mokslo darbuotojas	Ekonomika, finansai	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika, finansai	1
Aplinkosaugos ekonomika	Vyresnysis mokslo darbuotojas/mokslo darbuotojas	Aplinkosaugos ekonomika, ekonomika	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Aplinkosaugos ekonomika, ekonomika	1
Žemės rinka ir konsolidavimas	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Aplinkos inžinerija ir kraštotvarka, ekonomika, žemėtvarka	2
Ūkių ir įmonių ekonomikos skyrius			
Žemės ūkio įmonių veiklos modeliavimas	Skyriaus vedėjas – vyresnysis mokslo darbuotojas/mokslo darbuotojas	Ekonomika	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika, finansai	1
Apdirbamosios pramonės įmonių veiklos modeliavimas	Vyresnysis mokslo darbuotojas/mokslo darbuotojas	Ekonomika, finansai	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika	1
Finansinės analizės ir apskaitos tobulinimas	Vyresnysis mokslo darbuotojas/mokslo darbuotojas	Ekonomika, finansai, buhalterinė apskaita	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika, finansai, buhalterinė apskaita	1
Normatyvinių rodiklių rengimas	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika	1
Produktų rinkotyros skyrius			
Atskirų produktų konkurencingumas vidaus ir užsienio rinkose	Skyriaus vedėjas – vyresnysis mokslo darbuotojas/mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba, marketingas	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba ir administravimas, marketingas	3
Prekyba žemės ūkio ir maisto produktais	Vyresnysis mokslo darbuotojas/mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba ir administravimas	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba ir administravimas	3
Žuvininkystės ekonomika	Vyresnysis mokslo darbuotojas/mokslo darbuotojas	Ekonomika	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika	1
Ekologiškų produktų rinkos	Vyresnysis mokslo darbuotojas/mokslo darbuotojas	Ekonomika, marketingas,	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba ir administravimas	1
Kaimo plėtros skyrius			
Kaimo plėtros procesai Lietuvoje ir užsienio valstybėse	Skyriaus vedėjas – vyresnysis mokslo darbuotojas/mokslo darbuotojas	Ekonomika, sociologija, vadyba ir administravimas	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika, sociologija, vadyba ir administravimas	1
Bendruomenės ir vietos veiklos grupės kaime	Vyresnysis mokslo darbuotojas/mokslo darbuotojas	Ekonomika, sociologija	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba, marketingas	1
Kaimo gyventojų ugdymo sistema	Vyresnysis mokslo darbuotojas/mokslo darbuotojas	Sociologija, vadyba ir administravimas, ekonomika	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Sociologija, vadyba ir administravimas, ekonomika	1
Ūkinės veiklos diversifikacija kaime	Vyresnysis mokslo darbuotojas/mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba ir administravimas	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba ir administravimas	1
Kooperacijos plėtra kaime	Vyresnysis mokslo darbuotojas/mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba ir administravimas	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba ir administravimas	1
Informacijos sisteminimo ir leidybos skyrius			
Ūkių apskaitos duomenų tinklo (FADN) kūrimas ir įgyvendinimas	Vyresnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba ir administravimas	1
	Tyrėjas/jaunesnysis mokslo darbuotojas	Ekonomika, vadyba ir administravimas	1

* Kvalifikaciniai LAEI mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų, bei skyrių vedėjų pareigybių reikalavimai yra pateikti internetiniame puslapyje: www.laei.lt. Prioritetas bus teikiamas aukštesnėms pareigoms užimti tinkamą kvalifikaciją turintiems kandidatams.

BENDRIEJI REIKALAVIMAI:

Atitikimas LAEI mokslo darbuotojams keliamas kvalifikacinius reikalavimus; sugebėjimas laisvai dirbti su *Microsoft Office* programomis *Word*, *Excel*, *Powerpoint*; gebėjimas laisvai kalbėti ir rašyti anglų (prioritetas) ar kitomis užsienio kalbomis; mokslinio darbo patirtis (privalumas); sugebėjimas formuluoti mokslinio tyrimo tikslus, struktūrizuoti mokslines problemas; sisteminti informaciją, glaustai ir aiškiai formuluoti išvadas, viešai dėstyti savo mintis; iniciatyvumas, išradingumas, noras mokytis, tobulėti, siekti užsibrėžto tikslo; organizaciniai gebėjimai, atsakingumas.

INSTITUTAS SIŪLO:

Įdomų ir atsakingą darbą; galimybes tobulėti ir kelti kvalifikaciją; galimybes dalyvauti seminaruose, konferencijose, parodose ir kituose renginiuose Lietuvoje ir užsienyje; galimybes dirbti su užsienio partneriais; patyrusį, draugišką kolektyvą; atlyginimą, atitinkantį jūsų pasiektų rezultatų lygį; geras darbo sąlygas, modernią kompiuterinę ir kitokią įrangą reikalingą darbui. Jūsų pašymo dalyvauti konkurse, CV, išsilavinimą ir kvalifikaciją patvirtinančių dokumentų kopijų, mokslinių publikacijų sąrašo (pageidautina ir jų kopijų), bei kitų dokumentų įrodančių tinkamumą užimti pareigas lauksime iki vasario 7 d, o norintiems

dirbti Informacijos sisteminimo ir leidybos skyriuje iki vasario 14 d. Dokumentus prašome atnešti arba siųsti adresu: „Konkursui“, Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, V. Kudirkos 18, LT 03105 Vilnius, el. paštu: laei@laei.lt arba faks: (8-5) 261 45 24. Su konkurso medžiaga ir tvarka bei komisijos sudėtimi galima susipažinti internetiniame puslapyje www.laei.lt arba sekretoriato 412 kab.

Skyrių vedėjų pareigoms užimti konkursas vyks 2005 vasario 8 d. 13 val. Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto posėdžių salėje.

Kandidatams į mokslinio sekretoriaus vyresniųjų mokslo darbuotojų, mokslo darbuotojų, tyrėjų ir jaunesniųjų mokslo darbuotojų pareigas apie konkurso datą ir laiką bus pranešta asmeniškai, dokumentų pateikimo terminui pasibaigus.

Angelė Pabricaitė. Dešimtmetį, t. y. dvi kadencijas po penkerius metus, kiek buvo reglamentuota Lietuvos žemės ūkio universiteto statute, vadovavote Universitetui. Neseniai perdavėte rektorius pareigas. Kaip jaučiatės?

Albinas Kusta. Normaliai. Žinoma, kiek pagal Lietuvos žemės ūkio universiteto (LŽŪU) statutą tęsis rektorius kadencija. Džiaugiuosi, kad sumažėjo atsakomybės našta. Tikiuosi, kad bus galima daugiau skirti laiko moksliniam darbui, šeimai.

Malonu, kad rektorius pareigas perdavėte 14 metų dirbusiam mokslo prorektoriumi ir gerai žinančiam Universitetui reikalus prof. Romualdui Deltuvui.

A. Pabricaitė. Lietuvos žemės ūkio universiteto 80-ies metų istorijoje Jūsų rektoriatimo dešimtmetis yra išskirtinis strateginiais veiksmais ir svariais darbais. Kas Jums ryškiausiai išsiminė?

A. Kusta. Praėjęs dešimtmetis buvo išskirtinis tiek Universitetui, tiek visai Lietuvai. Gyvenome ir dirbome politinio bei ekonominio virsmo laikotarpiu. Posūkis iš Rytų į Vakarus, iš planinės-komandinės į rinkos ekonomiką diktavo naujus reikalavimus Lietuvai, aukštajam mokslui ir mums. Universiteto (tuomet dar Lietuvos žemės ūkio akademijos) pertvarkymo darbai buvo pradėti beveik kartu su Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimu. Akademijos bendruomenė, vadovaujama pirmo rektorius šviesaus atminimo prof. Rimanto Urbono, ėjo teisingu pertvarkos keliu. Mes tęsėme tuos darbus. Keitėme studijų programas, mokslinės veiklos kryptis ir kita. Orientuodamiesi į geriausių Vakarų universitetų patirtį pakeitėme studijų organizavimo tvarką. Ryškiau išsiminė mūsų aukštosios mokyklos pertvarkos pripažinimas, kai 1996 m. LR Seimas Lietuvos žemės ūkio akademijai suteikė Universiteto vardą.

Pažymėtina, kad įsteigėme tris mokslo ir studijų institutus: Aplinkos, Informacijos technologijų ir Kaimo kultūros. 2002 m. prie Universiteto prisijungė Vandens ūkio ir Žemės ūkio inžinerijos institutai. Tai padidino galimybes atlikti kompleksinius mokslinius tyrimus, dalyvauti tarptautinėse mokslo programose. Per pastarąjį dešimtmetį Universitete parengta 17 habilituotų daktarų ir 105 mokslų daktarai.

Įsimintini susitikimai su valsty-

Dešimtmetį vedė Lietuvos žemės ūkio universitetą

Pokalbis apie Lietuvos žemės ūkio universitetą su buvusiu (1994–2004 m.) Lietuvos žemės ūkio universiteto rektoriumi, Lietuvos MA nariu korespondentu prof. habil. dr. Albinu KUSTA

Su Lietuvos žemės ūkio universiteto 80-mečių rektorių prof. Albiną Kustą sveikina prof. Kazimira Danutė Prunskienė, dabartinė LR žemės ūkio ministrė

bės vadovais, ūkininkais, gamybininkais, verslininkais, absolventais. Gerinant gamybos ir mokslo bei studijų sąveiką daug nuveikė Žemės ūkio mokslo ir technologijų parkas, Bandymų stotis, Universitete organizuotos žemės ūkio parodos bei lauko dienos. Džiugina naujas reiškinys – absolventų, verslininkų, dvasininkų materialinė, kultūrinė ir kitokia parama Universitetui. Jiems Senatas suteikia Universiteto mecenato ir garbės nario vardus.

Džiaugiuosi, kad Universitete įkūrėme Dvasinio ugdymo centrą,

kuris skirtas studentų ir kitų bendruomenės narių žmogiškosioms ir tautinėms vertybėms ugdyti.

Taip pat džiaugiuosi naujai užmegztai ryšiais su užsienio universitetais. Pasirašyta daugiau kaip 40 dvišalių bei apie 40 tikslinių bendradarbiavimo sutarčių su giminingais universitetais bei mokslinio tyrimo institucijomis Europoje ir JAV. Malonu, kad mūsų Universiteto mokslininkai išnaudoja visas Lietuvoje esančias galimybes mokslinei veiklai plėtoti: aktyviai dalyvauja Lietuvos mokslų akademijos, įvairių mokslo tarybų, komisijų darbe,

kitų aukštųjų mokyklų moksliniuose tyrimuose ir konferencijose.

Kartu su visais akademinės bendruomenės nariais laikau intelektine vertybe mūsų periodinio mokslo žurnalo *Vagos* atgaivinimą, žurnalų *Žemės ūkis*, *Vandens ūkio inžinerija*, *Žemės ūkio inžinerija* ir kitų periodinių leidinių bei knygų leidybą. Visada bus malonu vartoti leidinius, skirtus Universiteto 75-mečio ir 80-mečio jubiliejams.

Įsiminė, kokius studentų bendrabučius radau prieš dešimtmetį ir kaip jie atnaujinti atrodo dabar. Vis tebevykstančios statybos – Žemės ūkio mokslo ir technologijų parko pastatas primena apie sėkmes ir nesėkmes rūpinantis LŽŪU ūkinės veiklos finansavimu.

Kartu su kolegomis dideles viltis sudėjome į parengtą Universiteto plėtros strategiją bei jos tikslinimą ir projektus jai įvykdyti.

Ilgiausiai liks atmintyje geranoriški Lietuvos mokslų akademijos, įvairių mokslo tarybų, kitų aukštųjų mokyklų kolegų bendro darbo džiaugsmas. Kiekviena diena buvo kupina rūpesčių, įvairiausių darbų, kuriuos sėkmingai ar mažiau sėkmingai atlikome.

A. Pabricaitė. Kokie skauduliai

paliko širdyje, ko nepavyko padaryti?

A. Kusta. Kas širdį slėgė? – Universitetui skiriamų lėšų skirstymo metodika, pagal kurią Universiteto finansavimas buvo mažesnis negu minimalus. Maži profesorių, dėstytojų, mokslininkų ir kitų LŽŪU darbuotojų atlyginimai, per didelis pedagoginis krūvis, ypač dirbantiems mokslinį darbą, šaltos auditorijos, nebaigti tvarkyti studentų bendrabučiai, universitetinių lėšų taupymas priverstinėmis atostogomis ir etatų mažinimas. Skaudu, kad dėl didelės darbų apimtys ne visada galėjau skirti laiko besikreipiantiems kolegoms, juos išklausti. Skaudina kai kurių mūsų studentų nekultūringas elgesys, bet tikiu, kad jie dar subręs, universitetinės studijos subrandins moralę. Nesmagu, kad per mažai parašome ISI atitinkančių straipsnių ir dėl to daug ką prarandame.

Matau daug nebaigtų darbų. Neatlikome studijų programų tarptautinio atestavimo, nebaigėme diegti modernių informacinių technologijų. Reikia tobulinti Universiteto plėtros strategiją, sparčiau rengti projektus ir, žinoma, dar laukia daug kitų darbų...

A. Pabricaitė. Jūs, Lietuvos mokslų akademijos narys-korespondentas, Latvijos žemės ūkio universiteto garbės daktaras, Švedijos karališkosios žemės ūkio ir miškų akademijos narys, žurnalo „Vagos“ redaktorius, daugelio mokslo komisijų ir leidinių redakcijų kolegijų narys, baigėte reikšmingą savo veiklos etapą – perdavėte Lietuvos žemės ūkio universiteto rektorius ir BOVA (Baltijos šalių – Lietuvos, Estijos, Latvijos žemės ūkio, miškų universitetų ir Lietuvos veterinarijos akademijos) rektorius pareigas. Džiugu, kad Jūs, turintis didelį įdirbį mokslo srityje, liekate aukštoje mokslo visuomenės pozicijose, esate Lietuvos žemės ūkio universiteto mokslo prorektorius. Ar jau galite kalbėti apie naujoves?

A. Kusta. Kartu su Lietuvos mokslo visuomene dirbsiu toliau, kaip ir dirbau, o su Lietuvos žemės ūkio universiteto mokslininkais tęsime pradėtus darbus, kursime planus ateičiai. Sieksime kuo plačiau integruotis į Europos Sąjungos tematiką. Moksle buvo ir yra neribotos galimybės veiklai.

Už pagalbą man dirbant Lietuvos žemės ūkio universiteto rektoriumi bei bendrą darbą dėkoju Lietuvos mokslo visuomenei, Universitetui tarybai, Senatui, rektorato nariams, Garbės daktarams, mecenatams, profesoriams ir dėstytojams, studentams ir absolventams bei visiems geranoriškai prisidėjusiems prie Lietuvos žemės ūkio universiteto gerovės.

Kuo nuoširdžiausiai linkiu 2005-aisiais Lietuvos žemės ūkio universiteto rektoriumi prof. Romualdui Deltuvui ir mokslo visuomenės kolegoms geros sveikatos, sėkmės mokslo baruose ir džiaugsmo asmeniniame gyvenime.

Kalbėjosi žurnalistė

Angelė Pabricaitė, laikraščio „Žemyna“ redaktorė

Rektorius prof. Albinas Kusta garbės daktaro insignijas įteikia Švedijos karališkosios žemės ūkio ir miškų mokslų akademijos prezidentui Martenui Karlsonui

LITUOVOS ŽEMĖS ŪKIO UNIVERSITETO VANDENS ŪKIO INSTITUTAS

skelbia konkursą šioms pareigoms užimti:

Vandens apsaugos skyriaus vedėjo;
Vandens išteklių sektoriaus vedėjo Vandens apsaugos skyriuje.

Dokumentus – prašymą direktoriaus vardu, mokslo laipsnį liudijančio dokumento kopiją, gyvenimo ir mokslinės veiklos aprašymą, patvirtintą mokslo darbų sąrašą per pastaruosius 5 metus – iki vasario 25 d. pateikti direktoriaus pavaduotojui mokslui adresu: Parko g. 6, Vilainiai, Kėdainių r., LT-58102, tel: (8 ~ 347) 68 100, faks. (8 ~ 347) 68 105, el. paštas: v. morkunas@water.omnitel.net

Direktorius

Gedimino Zemlicko nuotraukos

Panevėžio G. Petkevičaitės-Bitės bibliotekos direktorė Rima Maselytė

Pabaiga, pradžia Nr. 1

Praėjusių metų gruodžio 15 d. Panevėžyje vyko Lietuvos mokslų akademijos diena, mieste prie Nevėžio apsilankė didelis mokslininkų būrys iš Vilniaus ir Kauno. Darbas vyko aštuoniuose sekcijose, mokslininkai, aukštųjų mokyklų dėstytojai bei profesoriai gilinosi į Panevėžio miesto ir Šiaurės rytų regiono įvairių veiklos sričių problemas, kartu su panevėžiečiais svarstė, kuo Lietuvos mokslo institucijos gali prisidėti prie Aukštaitijos sostinės ir viso regiono stiprinimo bei tolesnės plėtros. Lietuvos MA dienos apibendrinimas buvo surengtas Panevėžio miesto savivaldybės administracijos pastate. Renginyje dalyvavo miesto vadovai, įstaigų, pramonės ir verslo atstovai.

Šioje publikacijos dalyje tęsiame įspūdžius iš susitikimo.

Kai Panevėžys minėjo 500 metų sukaktį

Komunikacijos sekcijos darba trumpai apibūdino Panevėžio Gabrielės Petkevičaitės-Bitės bibliotekos direktorė Rima Maselytė. Šios bibliotekos galerijoje su Panevėžio bibliotekininkais ir skaitytojais susitiko Lietuvos MA bibliotekos skyrių vedėjai, kuriems vadovavo bibliotekos direktoriaus pavaduotojas Povilas Saudargas ir mokslinė sekretorė Leokadija Kairelienė.

Buvo prisiminti ir 2003-iejai, kai Panevėžio miestas minėjo 500-ąsias savo gyvavimo metines. Ta proga Panevėžio G. Petkevičaitės-Bitės ir Lietuvos MA bibliotekos kartu parengė jubiliejinį leidinį ir parodą, kuri buvo eksponuota ir Vilniuje. Susitikime su panevėžiečiais buvo pristatyta Lietuvos MA bibliotekos veikla

Aukštaitijos sostinė savo ateitį sieja su žiniomis ir mokslu (2)

Prof. Romualdas Grigas palankiai įvertino panevėžiečių ambicijas steigti universitetą; sėdi Panevėžio savivaldybės vicemeras Petras Luomanas ir meras Vitas Matuzas

ir jos fondai, patirtis saugant vertingą kultūros paveldą. Kalbėta apie dalyvavimą tarptautiniuose bei mūsų šalies projektuose. Aptartos ir tolesnio abiejų bibliotekų bendradarbiavimo galimybės, keičiantis fonduose sukauptomis vertybėmis bei informacija.

Komunikatoriai Panevėžyje turi į ką remtis

Glaudūs ryšiai panevėžiečius sieja ir su Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetu. Nieko nuostabaus, kad į Panevėžį atvyko šio fakulteto dekanas prof. Domas Kaunas, Lietuvos MA ekspertas, fakulteto darbuotojai bei studentai. Ne pirmas toks vizitas. Gruodžio pradžioje Panevėžyje vyko Vilniaus universiteto XIV mokslinis seminaras-konferencija *Vaclovo Biržiškos skaitymai*. 2004 m. taip pat vyko D. Kauno naujausios knygos pristatymas. Tai bibliofilui Petriui Jakštui skirtasis leidinys *Knygos kultūros karininkas*. Prof. Domo Kauno profesionalių patarimų dėka buvo pradėtos Panevėžio miesto ir krašto knygotyros konferencijos, turinčios nemenką pasisekimą.

Apsilankę Panevėžio Juozo Balčikonio gimnazijoje Komunikacijos fakulteto atstovai neslėpė savo susižavėjimo šia puikia mokykla. Maloniai nuteikė aplinka, suvokimas, kad pilietiškumas prasideda nuo savo pareigų supratimo, taip pat ir atsakomybės už savo miestą. Dekanas D. Kaunas pareiškė neabejojant, kad geriausi gimnazijos abitu-

rientai sėkmingai įstos į Vilniaus universitetą, o jį baigę ras savo vietą gyvenime.

Pasak dekaną, Panevėžyje būtų pravartu steigti socialinių mokslų fakultetą. Socialinių mokslų reikšmė kyla visame pasaulyje. Lietuvoje taip pat 60 proc. abiturientų renkami socialinių mokslų studijas. Komunikacijos fakulteto vadovus ypač domina šalies kultūros infrastruktūra, kurią formuotų bibliotekos, muziejai, archyvai ir kitos įstaigos. Pasak dekaną D. Kauno, net ir tokia galinga įmonė kaip *Ekranas* negalėtų gyvuoti be reikiamo kiekio žinių, kurios turi būti kuriamos, perduodamos, saugomos. Tam reikalinga išsisa infrastruktūra, prie kurios sudarymo ir aptarnavimo mūsų valstybėje prisideda ir Panevėžys.

Urbanistikos ir paminklosaugos bare

Architektūros, urbanistikos ir kultūros paveldo sekcijoje patirtais įspūdžiais dalijosi Vilniaus Gedimino technikos universiteto Architektūros ir urbanistikos katedros vedėjas doc. Algis Višniūnas. Sekcija dirbo ypač produktyviai, kadangi panevėžiečiai, prieš metus lankęsi Gedimino universitete, buvo gavę namų darbų, kuriuos sėkmingai įvykdė – parengė specialų paminklosaugos planą. Tai rodo rimtą panevėžiečių požiūrį.

Per šiuos metus nesnaudė ir Gedimino universiteto darbuotojai: prie katedros įkurta urbanistinės analizės mokslo laboratorija, kuri dirba labai konkrečius darbus, susi-

jusius ir su „aršia investicijų ataka“, kai tenka spręsti ne tik ką daryti, bet ir ko nedaryti. Svarbu, kad pavyko sutarti, kuriame veiklos etape bus bendradarbiaujama – jau sukurtas veiklos modelis. A. Višniūnui patiko sveika panevėžiečių nuovoka dėl Lietuvos bendrojo plano ir ne mažiau sveikos jų ambicijos, nes miesto statusas Panevėžio aiškiai netenkina. Policentrinio modelio vystymas Lietuvos regioninėje politikoje akivaizdžiai perspektyvus dalykas, ir Panevėžyje tuo buvo galima įsitikinti. Europoje skatinamas modelis – tai didutinio dydžio miestų sistema, o ne didmiesčiai. Panevėžys teisingai suvokia savo siekius, tad veikiausiai susilauks dalykiškos Gedimino universiteto urbanistų paramos. A. Višniūnas kalbėjo apie bendrų veiksmų planą ir jau vykdomų darbų tęstinumą. Toliau prireiks konkrečių politinių LR Seimo sprendimų, bet jau atliekami darbai bus komponuojami į bendrą Panevėžio planą. Nustačius turimas ir saugotinas vertybes bei išsiaiškinus savo siekius, toliau galima svarstyti konkrečius jų įgyvendinimo priemones. Tai labai vertingas dalykas.

Susirūpinta eksperimentine baze

Puslaidininkų technologijos sekcijos vadovas Puslaidininkų fizikos instituto direktorius prof. Steponas Ašmontas, kuris yra ir Mokslo institucijų asociacijos prezidentas, dalijosi įspūdžiais iš apsilankymo

Kauno technologijos universiteto Panevėžio instituto fizikos katedroje. Nagrinėta, kokie darbai ten plėtojami ir ar Panevėžio institutas turi spėkų ateityje peraugti į universitetą.

S. Ašmontas pripažino, kad institute studijos vykdomos sėkmingai, tačiau mokslo reikalai sudėtingesni. Prieš du dešimtmečius Panevėžyje būdavo rengiamos įvairaus masto sąjunginės mokslinės konferencijos, o eksperimentinės bazės pagrindas buvo *Ekrano* įmonė. Šiuo metu *Ekranas* naujas technologijas perka iš užsienio, mažiau remiasi Panevėžio institute ir Lietuvos mokslo institucijose atliekamais darbais. Kas darytina? Pasak S. Ašmonto, šiame veiklos etape Panevėžio institutui daugiau dėmesio turėtų skirti Kauno technologijos instituto vadovai, kurie turėtų pasirūpinti, kad institute būtų sukurta geresnė eksperimentinė bazė.

Puslaidininkų fizikos institutas jau ne vienus metus bendradarbiauja su Panevėžio institutu. Tačiau kurie mokslo darbai, pasak S. Ašmonto, prasideda nuo gerų specialistų: jeigu jų nėra, tai kad ir kaip muzikantus sodintum, muzikos neišgirsi. Anot S. Ašmonto, specialistų rengimui daug dėmesio skiria ir jo vadovaujamo Puslaidininkų fizikos instituto mokslininkai. Jie padovanojo Panevėžio institutui naujų laboratorinių darbų komplektą. Sudarant tuos darbus daug pastangų įdėjo ir paties Puslaidininkų fizikos instituto darbuotojai. Taigi nuo naujų žinių prasideda kelias į mokslą. Jeigu pavyktų ES struktūrinių fondų lėšų nukreipti tam, kad būtų atnaujinta Panevėžio instituto eksperimentinė bazė, tai ateityje čia galėtų būti ginamos daktaro disertacijos, ilgainiui atsirastų ir habilituotų daktarų. Bent jau tokią ateitį S. Ašmontas spėja būsiant Panevėžyje, tačiau dabar pirmiausia reikėtų susirūpinti veiksminga parama Panevėžio institutui.

J. Miltinio teatras pirmasis pradėjo kultūrinę Panevėžio pertvarką

Socialinių tyrimų ir informacinių technologijų sekcijos interesams atstovavęs Lietuvos filosofijos ir sociologijos instituto skyriaus vadovas prof. Romualdas Grigas, Lietuvos MA narys korespondentas, pagyrė panevėžiečių nusiteikimą glaudžiai bendradarbiauti su mokslo pasaulio žmonėmis. Jau vien šis faktas rodo, kad miestas pribrendęs turėti savo universitetą, kuris, įgijęs savarankišką statusą, Rytų Aukštaitijai būtų labai svarbus. Ar ne panašiai Panevėžyje dvasinę aplinką ir tautos atgimimo idėjas savo metu formavo Juozo Miltinio teatras? Ko gero, šis R. Grigo pateiktas sugretinimas išties labai

Nukelta į 16 p.

Panevėžio miesto savivaldybės meras Vitas Matuzas ir Kauno technologijos universiteto rektorius akad. Ramutis Bansevicius dėkoja vienas kitam

Lietuvos MA dienos Panevėžyje dalyviai

Atkelta iš 1 p.

išlaisvinusi profesorių nuo visų šeimyninių rūpesčių, padėjo jam atsидėti kūrybiniam darbui. Be nuolatinės žmonos paramos ir supratimo daug mažiau būtų nuveikęs.

Z. Zinkevičiaus jubiliejus išties turėtų būti reikšmingas įvykis visai Lietuvai ir kiekvienam lietuviui, kurio širdyje dar plazda meilė gimtajai kalbai, lietuviškam žodžiui. Būtent jo tyrinėjimams visą savo gyvenimą ir skyrė profesorius. Ir dabar tebeskiria, nė kiek nesulenktas metų naštos, tiesus ir žvalus, vis toks pat guvus, geranoriškas ir atidus kiekvienam žmogui.

Kol esame gyvi

Šios žmogiškosios savybės, ko gero, Z. Zinkevičiui pelnė didelę tautos pagarbą ir meilę ne mažiau nei jo kaip mokslininko kvalifikacijos. Savo tyrinėjimais kalbininkas labai sustiprino ir išplėtė mūsų tautos pasitikėjimą savo jėgomis bei galioimis. Tautos siekiams dar savietmečiu stiprinti lietuvių tautos savimonę profesoriaus darbai turėjo neabejotinos ir labai didelės įtakos. Šia prasme ypač svarbi Z. Zinkevičiaus šešiatomė *Lietuvių kalbos istorija*, pradėta leisti 1984 ir užbaigta 1994 metais. Tai svarbus lituanistikos paminklas lietuvių kalbai, taip pat ir tos kalbos kūrėjai lietuvių tautai, kuri minėtame veikale rado tokių atspirties taškų bei stiprybės klodų, kad vienareikšmiškai net sunku įvertinti visą tą lobį. Neįkainojama vertybė. Giliausi kalbos istorijos faktai, natūralios sąsajos su kitomis giminingomis kalbomis ir brutali išorinė prievartos skaitytotojui atsiveria ne vien akademinio veikalo pavidalu, bet ir kaip kiekvienam aktualus, būtina žinotinas dalykas, tautos kūnas ir kraujas, nes be savo prigimtinės kalbos neįsivaizduojamas tolesnis mūsų tautos likimas. Kitos Europos ir pasaulio tautos keitė savo gyvenimo būdą, ir net perimdavo stipresnių kaimynų arba savo užkariautojų kalbą, bet mums tai ne pavyzdys. Nebent neigiamas pavyzdys, kuriuo negalima sekti, bent kol tautoje dar plazda ne visai atvėsusi širdis.

Pripažinimas

Galimas dalykas, kad ateis laikas ir Z. Zinkevičius bus pavadintas lietuvių kalbos tyrinėjimų patriarchy. Jeigu taip įvyks, tai bus ieškoma, kada pirmą kartą tai nuskambėjo. *Mokslas Lietuva* gali paliudyti: Z. Zinkevičiaus 80-mečio iškilmėse akad. Algirdas Gaižutis gana atsargiai šiuo vardu įvardijo kalbininką. Galima visiškai sutikti su Z. Zinkevičiui skirtų iškilmų renginio vedėju A. Gaižučiu, kad jubilatas yra išvaręs bene giliausią kalbos mokslo tyrinėjimų vagą mūsų XX a. antrosios pusės ir XXI a. pradžios mokslo istorijoje. Tai iš tiesų žymiausias mūsų kalbos mokslo istorikas ir žinovas, kaip jau sakėme, šešiatomės *Lietuvių kalbos istorijos* ir *Lietuvių kalbos dialektologijos* autorius, įvairių lietuvių kalbotyros ir baltistikos problemų tyrinėtojas bei žinovas. Ši asmenybė gerai žinoma kaimyninių šalių ir Europos mokslo visuomenei.

Tą europinį pripažinimą patvirtina ir šie faktai: 1982 m. Z. Zinkevičius išrinktas vedijos karališkosios humanitarinių mokslų akademijos nariu, 1991 m. Norvegijos mokslų akademijos, 1995 m. – Latvijos mokslų akademijos nariu. 1991 m. jam suteiktas Latvijos universiteto garbės daktaro bei tarptautinės Herderio premijos laureato vardas. Be to, Z. Zinkevičius yra

Lituanistika – kaip duona kasdienė

Prof. Zigmantas Zinkevičius 80-mečio iškilmėse Lietuvos mokslų akademijoje; greta jubilato žmona Regina ir renginį vedęs akad. Algirdas Gaižutis

Tėviškės namus Ukmergės krašte Z. Zinkevičiui primins jo tėviškėno nutapytas paveikslas

Jubiliejiniame renginyje profesoriaus vaikai Mindaugas Šinkūnas su drauge Egle Žilinskaite ir profesoriaus sūnus Vytautas Zinkevičius

dirbinių pagal lenkiškus poteriūs.

Z. Zinkevičius priminė, kad į Lietuvą krikščionybė skverbėsi ne tik iš Vakarų, bet ir iš Rytų. Iš Rytų net anksčiau, nei iš Vakarų, nes bažnytinė terminija perimta iš Rytų. Kad ir tokios sąvokos: *bažnyčia*, *Kalėdos*, *Kūčios*, *Velykos*, *krikštas* ir daug kitų. Vadinas, esama tam tikros dviprasmybės: poteriai išsaugojo Vakarų krikščionybę, t. y. vokiečių kalbos įtakas, o bažnytinėje terminijoje vyrauja Rytų, t. y. stačiatikių bažnyčiai būdingos sąvokos. Tačiau jei į tą tariamą „keistumą“ žvelgsime kaip į Lietuvai visai natūralų ir istoriškai suprantamą fenomeną, daugelis klausimų nukris savaime.

Daugiau šviesos

Jubilatas priminė, kad ne vienas garsus lietuvis dar prieš Lietuvai primant krikštą buvo krikštytas pagal Rytų bažnyčios apeigas, o Nalšios kunigaikštis Daumantas ne tik pagarsėjo kaip Pskovo valdovas, bet ir buvo paskelbtas Rytų apeigų bažnyčios šventuoju. Iki XV a. vidurio apie 50 lietuvių kunigaikščių dar buvo Rytų apeigų krikščionys. Net ir didieji kunigaikščiai Jogaila ir Vytautas, Lietuvos krikšto pagal Vakarų krikščionybės apeigas iniciatoriai, veikiausiai prieš tai buvo krikštyti pagal stačiatikių bažnyčios apeigas.

Ilgai svyravusi tarp bizantiškųjų Rytų ir lotyniškųjų Vakarų Lietuva istorinių aplinkybių veikiamą vis dėlto pasirinko Vakarų kelią ir kaip šiais laikais mėgstama sakyti, vakarietiškas vertybes. Dabar turime galimybę į tą Vakarų pasaulį, iš kurio ilgą laiką buvome jėga išplėsti, vėl sugrįžti. Grįžtame stipresni, nei bet kada anksčiau, nes tos stiprybės teikia ir savo ištakų žinojimas. Įdomu, kad su kiekvienu Z. Zinkevičiaus jubiliejumi to žinojimo atsiranda vis daugiau, nes darbštusis profesorius mūsų visuomenę praturtina vis naujomis ir reikšmingomis knygomis, kuriose vis daugiau šviesos įliejama į tą mūsų tautos ir valstybės praeities laikotarpį, kurį ne visada draugiškai nusiteikę kaimynai stengdavosi apipinti jiems naudingų pramanų raizgalais.

Dar daugiau pažinimo šviesos rasime dabar spausdinamoje ir greitai pasirodysiančioje Z. Zinkevičiaus knygoje *Krikščionybės ištakos Lietuvoje. Rytų apeigų krikščionybė vardyno duomenimis*. Galime neabejoti, kad tai geriausia dovana, kurią pats sau jubilatas padovanos savo 80-mečio proga, o kartu praturtins ir visus mus, savo skaitytojus ir gerbėjus. Atkreipsime dėmesį tik į vieną naujosios knygos ypatybę: lietuviškų pavardžių metodologinę tyrimo nuostatą, prie kurios buvo prieita per ilgametę onomastikos studijas. Z. Zinkevičius įrodo, kad nelietuviškomis laikomos pavardės, išskyrus retas išimtis, nebuvo atvežtos iš svetų, pasiskolintos, kaip neretai tvirtinama iki šiol. Tai mūsų pavardžių slavinimo, vykdyto per amžius, o Mažajoje Lietuvoje dar ir vokietinimo, padariniai.

Didžioji knygos dalis ir skiriama išsamios lingvistinės analizės rezultatams, kurie gauti tyrinėjant tą lietuvių vardyno dalį, kuri pagal savo kilmę susijusi su Rytų apeigų krikščionybė. Kaip daryta ši analizė, profesorius paaiškino naudodamas antroponimą *Vosylius*. Iš pradžių buvo žmogaus vardas, virto pavarde. O pradžią vardui davė graikų kalbos žodis *basileus* – karalius. Dėl Bizantijos įtakos priebalsė *b* virto *v*, iš čia *Basilius* virto *Vasilijum*. Iš šio vardažodžio atsirado lietuviškos pavardės *Vosylius*, *Vasilūnas*, *Vasilaitis*, *Vasys*, *Vosaitis*, *Vasiulis* ir daugybė kitų ve-

Vytauto Didžiojo universiteto garbės daktaras, jam paskirta Lietuvos nacionalinė mokslo premija, Lietuvos mokslų akademijos Kazimiero Būgos premija.

Ko gero, šiandien Z. Zinkevičius yra vienas labiausiai tituluotų Lietuvos mokslų akademijos narių. Tai ir tarptautinis lietuvių kalbotyros mokslo įvertinimas.

Lietuviškų poterių kelias

Prieš penkerius metus, 2000-ųjų sausio 4-ąją, iš šios tribūnos Z. Zinkevičius savo 75-ųjų gimimo metinių proga skaitė tradicinę akademinę paskaitą *Lietuviški poteriai kaip istorijos šaltinis*. Netrukus po to pasirodė jo knyga *Lietuvių poteriai. Kalbos mokslo studija*. Joje profesorius įrodė, kad lietuvių poteriai buvo išversti ne iš lenkų, bet iš vokiečių kalbos dar karaliaus Mindaugo laikais. Lituanistas teigė, kad Mindaugo laikais įžiebtoji krikščionybės kibirkštis Lietuvoje nebeužgeso, teberuseno, nes nebuvo nutraukta poterių vartojimo tradicija. Iki šių dienų lietuviškuose poteriuose išliko pirminio vertimo iš vokiečių kalbos elementų, nors vėlesniais laikais ir būta daugybės per-

Lietuvos MA nariai Alfonsas Žilėnas ir Antanas Buračas sveikina garbujį kalbininką

Sveikinimo žodį taria LR švietimo ir mokslo ministras Remigijus Motuzas ir ministerijos sekretorius Dainius Numgaudis

dinių, Z. Zinkevičius tvirtina esant net 25 pavardes. Vardo vediniai nukeliavo ir į gyvenviečių pavadinimus, kurių Lietuvoje nestinga: *Vosiliškės, Vosiliukai, Vosiškė* ir t. t. Net ir upėvardį turime – *Vosilupis*.

Panašiai Z. Zinkevičius analizavo apie pusketvirto tūkstančio krikštavardinės kilmės lietuvių asmenvardžių bei iš jų padarytų pusaštunto šimto gyvenviečių pavadinimų ir kone šimtas vandenvardžių. Daryta išvada, kad daugumas tų vardų su ankstyvąja krikščionybės atėjo iš Rytų banga, maišėsi su tautiškuoju lietuvišku vardu. Štai to maišymosi pėdsakus ir aptinkame dabartinėse pavardėse.

Krikštavardinių pavardžių kelionės

Profesorius įrodo, kad daugelis iš Rytų gautų vardų yra bendraamžiai su seniausiu bažnytinės terminijos sluoksniu, kuris Lietuvą pasiekė iki XII a. dar prieš oficialųjį krikštą.

Natūraliai kyla klausimas, kada ši įtaka pradėjo reikštis? Z. Zinkevičiaus nuomone, tuojau po Rytų slavų krikštoto, stipriai pasireiškė XI–XII amžiais. Tada lietuvių ir pasiekė daugelis profesorius išnagrinėtų krikštavardžių, kurie mūsų krašto žmonėms ilgainiui tapo įprasti ir savi. Šis krikštavardžių iš Rytų skverbimosi į Lietuvą procesas liovėsi tik oficialiai pakrikštijus LDK.

Svarbų slavinimo vaidmenį atliko Lietuvos raštinių kalba – rusų, vėliau lenkų. Įdomu, kad senąjį iš Rytų atėjusį krikščioniškąjį vardiną išlaikė ne kas kitas, o lietuviškai kalbantys žmonės, pirmiausia – eli-

tas ir jį mėgdžiojantys paprasti žmonės, taip pat dar nespėję tapti krikščionimis.

Tokių įrodymų savo tyrinėjime Z. Zinkevičius randa apšiai. Net apie trečdalį krikštavardinės kilmės pavardžių sudaro tokios, kuriose slypi Rytų krikščionybės vardai.

Tiesos sakymas – tai drąsųjų lemtis

Z. Zinkevičių su 80-mečiu sveikines Lituaniistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisijos pirmininkas, LR Seimo pirmininko pavaduotojas Česlovas Juršėnas pastebėjo, kad jubilias, dirbdamas net ir lituanistikai ne pačiomis palankiausiomis sąlygomis, sugebėjo labai daug nuveikti. Jis įveikė ideologinius suvaržymus ir kartais dirbtinai iškeltus barjerus. Padarė tuos darbus, kuriais mes visi – kaip tauta ir valstybė – šiandien galime didžiuotis. Akademikas įrodė, ką atkaklus žmogus gali nuveikti, nepaisydamas dažnai ne visada palankių aplinkybių. Išauklėjęs kelias kartas jaunų ir jau vidutinio amžiaus sulaukusius mokslininkų, profesorius nė akimirkai nepadėjo į šalį plunksnos, parašė daugybę vertingų mokslinių, taip pat ir publicistinių knygų. Su tuo pačiu įkarščiu ir dabar teberašo.

Č. Juršėnas priminė ir seniai žinomą dalyką, kad sakyti tiesą nėra lengva visais laikais. Tuo galėjo įsitikinti ir Z. Zinkevičius, užėmęs kad ir LR švietimo ir mokslo ministro pareigas. Patiko ar nepatiko oponentams, bet Z. Zinkevičius kalbėjo ir rašė taip, kaip pats suprato tą tiesą, kartais tuo sukeldavo ir tikrą nepatenkintų balsų audrą. Svarbiausia,

Sveikina Vilniaus apskrities mokytojai

kad profesorius sugebėjo išlikti toks pat optimistas ir geranoriškas žmogus, nors kitas jo vietoje gal būtų atrodęs sudirgęs, nesuprastas, neįvertintas. Ko jau ko, o tulžingumo Z. Zinkevičiaus būde nėra, nors tai jam ir nesutrukdė, reikalui esant, būti labai principingu ir atkakliu.

LR švietimo ir mokslo ministras Remigijus Motuzas pažymėjo, kad analizuodami jubiliaso darbus mes jaučiames brandesni, tvirtesni ir iškilnesni. Prisiminęs Z. Zinkevičiaus kaip savo buvusio pirmtako ministerijoje veiklą 1996–1998 m., ministras R. Motuzas atkreipė dėmesį į jubiliaso pastangas tęsti švietimo reformą

suteikiant jai lietuviškesnį pamatą. Primintos Z. Zinkevičiaus pastangos lietuvišką žodį įtvirtinti ir už Lietuvos ribų. Būtent Z. Zinkevičiui būnant ministru naujos lietuviškos mokyklos įsisteigė Karaliaučiaus krašte, sustiprėjo Baltarusijoje ir Suvalkų krašte Lenkijoje, taip pat ir kitose buvusiose lietuvių etninėse žemėse. Ministras R. Motuzas patikino, kad šie prasmingi darbai ir toliau bus tęsiami.

Gyvoji kalbotyros enciklopedija

Lieka tik pritarti Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto dekanui prof. Bonifacui Stundžiai, kuris pastebi, kad nėra pasaulyje baltisto ar lituanisto, kuris nepažintų prof. Z. Zinkevičiaus, nebūtų patyręs jo įtakos. Jis yra gyva baltų ir lietuvių kalbotyros enciklopedija. Ko gero, dažniausiai pasaulyje cituojamas lituanistas. Dekanas priminė ir pakvietė ateiti į sausio 5 d. Vilniaus universiteto bibliotekos Baltojoje salėje atidaromą prof. Z. Zinkevičiaus 80-mečiui skirtą parodą.

Lietuvių kalbos instituto Tarybos pirmininkė dr. Danguolė Mikulėnienė priminė 1995–1996 m., kai prof. Z. Zinkevičius buvo šio Instituto direktorius. Tai buvo sunkūs ir net lemtingi Institutui metai, kai jo likimas galėjo pakrypti netikėčiausia kryptimi. Instituto darbuotojai iki šiol prisimena Z. Zinkevičių ir kaip puikų mokslininką,

ir kaip gerą vadovą, kurio vadovaujami galėjo normaliai dirbti. Institute yra Kalbos istorijos ir dialektologijos skyrius, kurio darbuotojai kasdien varto profesoriaus parašytas knygas. Todėl ir savo Mokytojų Instituto darbuotojai įteikė pirmą naujos Lietuvių kalbos tarmių chrestomatijos egzempliorių, kuriame pirmą kartą išleisti tarminiai tekstai. Tai darbas, kurį daro jaunoji dialektologų karta – Z. Zinkevičiaus mokiniai.

Suklupęs prieš kalbos altorių

Vilniaus pedagoginio universiteto Lituaniistikos fakulteto dekanas doc. Petras Bražėnas prisiminė jam didelį įspūdį padariusį jaunystės epizodą. Jam teko laimėti studijų metais gyventi bendrabutyje, kurio langas išėjo į mažą ir siaurą kiemėlį, o kitoje pusėje buvo Filologijos ir istorijos fakulteto prodekanas Z. Zinkevičiaus langas. P. Bražėnas matė tą kambarį nuklotą kortelėmis, o prodekaną – ant kelių klūpantis priešais tas korteles ir jas rūšiuojant. Mokslo žmogus suklypęs priešais svarbiausią savo gyvenimo altorių – priešais gimtąją kalbą ir ją maitinančias tarmių šaknis. Šis stiprus patirtas įspūdis jau keturiasdešimt metų neblėsta iš P. Bražėno atminties.

Gediminas Zemlickas

Lietuvių kalbos instituto tarybos pirmininkė dr. Danguolė Mikulėnienė jubiliasui dovanoja „Lietuvių kalbos tarmių chrestomatiją“

Daina „Ažuolai žaliuos“ sveikina kauniečiai

2004 m. lapkritį Britų tarybos kvietimu Vilniuje lankėsi britų žurnalistai Kventinas Kuperis (Quentin Cooper) ir Mykas Rigulsgordas (Myk Riggulsgord). Jie vedė seminarą apie mokslo populiarinimo svarbą.

Kventinas Kuperis yra BBC 4-osios radijo (BBC radio 4) programos žurnalistas ir populiarus Jungtinėje Karalystėje mokslo populiarinimo laidos *Materialusis pasaulis (The Material World)* autorius bei vedėjas. Jis taip pat veda ir prodiusuoja dokumentinę laidą *Jungtis (Connect)*, skirtą mokslo ir technologijų laimėjimams, kalba apie jų įtaką mūsų gyvenimui. Rengia reportažus *Discovery* bei BBC *Four* televizijos kanalams. Rašo mokslo populiarinimo straipsnius ir šia tema veda diskusijas.

Britų spaudoje Kventinas Kuperis giriamas už tai, kad ir nuobodžiausią temą jis sugeba pateikti patraukliai, kalbėti apie viską, nuo pop muzikos iki astrofizikos.

Britų taryba *Mokslo Lietuvai* suteikė galimybę pakalbinti abu šiuos Didžiosios Britanijos mokslo populiarintojus. Šiame savaitraščio numeryje bendrausime su Kventinu KUPERIU.

Mokslas – tai ateities perspektyva

Gerbiamasis Kventinai Kuperi, kaip Jūs apibūdintumėte, kas svarbiausia mokslo populiarinimo veikloje?

Manau, kad svarbiausia suvokti, jog mokslas – tai nėra tema ar uždavinys, bet perspektyva, kuri mums padeda žvelgti į pasaulį. Aišku, dažnai mes manome, kad mokslas turi svarbesnes ir mažiau svarbias dalis, gal net periferinius, visai nesvarbius ar net kontraversiškus uždavinius. Tačiau, mano įsitikinimu, svarbiausia moksle yra tai, kad būtent jo raida ir lemia mūsų visų ateitį. Dėl to populiarinant mokslą vienas svarbiausių dalykų ir yra ateities perspektyva, kurią reikia perteikti žmonėms, gyvenantiems čia, dabar ir gyvenantiems ateityje.

Ar vienodai suvokia mokslą jį darantis mokslininkas ir jį propaguojantis mokslo populiarintojas?

Ne, nevienodai. Galiu papildyti šį savo trumpą atsakymą. Ir mokslininko, ir mokslo populiarintojo veikloje yra bendrų sąlyčių taškų, bet jų interesai nėra tokie patys. Mokslininko mintis nukreipta į pamatinių tiesų paiešką, be to, mokslas yra labai preciziškas dalykas. Mokslo populiarintojas, mokslo tema rašantis žurnalistas pirmiausia savo dėmesį sutelkia esamajame laike ir turi įvertinti tas galimybes, kurios visuomenei aktualios būtent šiuo metu. Jo veikla aprėpia daug platesnį interesų lauką, negu tik konkretaus mokslininko poziciją ir mokslo padėtį, bet taip pat ir viso socialinio įtakos, tai kas žmonėms šiandien įdomu. Vadinasi, galime įvertinti mokslininko privalumus ir tai, kas šiandien galbūt kelia šokių tokių abejonių.

Ar lengva populiarinti mokslą?

Tikriausiai turėčiau atsakyti, kad tai sunkus užsiėmimas, bet aš mėgstu šį darbą. Aišku, pasitaiko visokių sunkumų, kurie dažnai kyla iš to, kad mokslininkams sudėtinga aiškiai ir paprastai kalbėti apie savo uždavinius bei tyrimus, ypač jei tai nėra stulbinanti ir šokiruojanti informacija. Reikia surasti tas įdomias istorijas. Plačioji žiniasklaida, būdama tingi ir bodėdama, si ieškoti tokių istorijų, daug ką

Mokslo populiarinimas: svarbiausia – rasti ir papasakoti įdomią istoriją

praleidžia „pro ausis“, o mano uždutis – atrasti ir papasakoti tuos dalykus. Antraip jie paprasčiausiai nepasieks visuomenės. Štai dėl ko aš šį savo darbą taip dievinu.

Anksčiau teko imti interviu iš kino „žvaigždžių“. Galiu pasakyti, kad tie pokalbiai dažniausiai vykdavo viešbučio kambarielyje, dalyvaujant paprastai dar bent dešimčiai kitų žurnalistų. Šių pokalbių metu „žvaigždė“ prasarbavo, kad galvojanti pakeisti savo dietą, gal spėjo nusipirkti naują automobilį, o dabar ketina pirkti namą – jai atrodo, kad tai labai išskirtiniai įvykiai, turintys visus dominti. Plačioji žiniasklaida šiais nepaprastais dalykais labai džiaugiasi ir visokiais būdais mėgina sukelti visuomenės susidomėjimą.

Kalbėdamas su mokslininku dažnai patiriu, kad dirbdamas savo srityje unikalų darbą jis turi sukaupęs unikalų žinių, ir aš, ko gero, esu pirmas žmogus, kuris jį kalbina. Tai jam ištisai unikalio galimybės perteikti savo žinias.

Jūs pasakėte, kad stengiatės perteikti mokslo žinias ar žinių apie mokslininko darbą kaip įdomią, patrauklią istoriją. Kai kurie literatai, net literatūros „grandai“, literatūros darbą supranta kaip sugebėjimą parašyti įdomią istoriją. Ar ištisai panašūs literatūros ir mokslo populiarintojo darbas?

Man atrodo, kad tai labai panašūs darbai. Dažnai tuo įsitikinu rašydamas apie mokslą – tarytum rašyčiau pagal romano struktūrą. Nesvarbu, ar tai kelionių nuotykių, naujų teritorijų užkariavimo istorija, pagaliau moksle dir-

Žurnalistas iš Didžiosios Britanijos Kventinas Kuperis pasakoja, kaip jis propaguoja mokslą

Kventinas Kuperis savo patirtį perteikia Vilniaus dailės akademijos Dailės istorijos ir teorijos katedros vedėjai dr. Giedrei Mickūnaitei

Kventinas Kuperis ir Mykas Rigulsgordas (ketvirtas ir penktas iš kairės) su mokslo populiarinimui skirtu seminaro dalyviais Britų taryboje

bančių žmonių prasimanytas naujas užsiėmimas, rašant būtina galvoti apie „auditoriją“, kad ji ta istorija susidomėtų ir skaitytų nesibodėdama.

Literatūros agentūrų darbuotojai neretai į mane kreipiasi siūlydami parašyti knygą apie vieną ar kitą dalyką, nes jiems patinka mano rašymo stilius. Jiems visai nesvarbu, ar tai bus fantastinis veikalas, o gal pasakojimas apie tikrus įvykius.

Skaitytojo teisė rinktis

Jūs nevarojate sąvokos „idėjų istorija“, „idėjų drama“. Ar nemanote, kad populiarinant mokslą bene svarbiausia perteikti dramatišką idėjų gyvenimą?

Iš tiesų reikėtų galvoti apie tai, ką kiekvienas skaitytojas sugebės pasiimti iš to rašinio. Štai pavyzdys. Galimas dalykas, esate V. Šekspyro kūrybos tyrinėtojas ir skaitydamas jo tekstus manote, kad štai V. Šekspyras yra gavęs klasikinį išsilavinimą, savo kūrinuose užsimena apie labai sudėtingus dalykus, išveda paraleles, pateikia literatūrinius motyvus ir t. t. Tačiau skaitydami V. Šekspyro kūrinius galime skaityti ir visai kitomis akimis, taip, kaip šio dramaturgo veikalas 1650 m. suvokė bent kiek prakutęs valstietis. Tada skaitant ar žiūrint pjesę jums kils kitų minčių.

Tas pats ir dėl mokslinės žurnalistikos. Vienas jos siekių – būti populiariai. Vadinasi, rašant negalima orientuotis į menkiausio išsilavinimo skaitytoją. Svarbu galvoti apie tai, kad kiekvienam tekste, kaip ir geroje grožinėje literatūroje, priklausomai nuo savo išsilavinimo ir pomėgių skaitytojas galėtų pasirinkti, kas jam įdomu. Vienam bus įdomu, kaip surestas pats pasakojimas, kitam – koku žodynu naudotasi, o trečiam gal labiausiai rūpės aliuzinė kalba. Kiekvienas skaitytojas turi teisę pats pasirinkti, kuriuo taku jam eiti per jūsų pasakojimą.

Raganos šėlsta ir Jungtinėje Karalystėje

Tikriausiai sutiksite, kad Didžiosios Britanijos skaitytojas ir Lietuvos skaitytojas nėra toks pat. Ko gero, Didžiojoje Britanijoje labiau rūpinamasi mokslo populiarinimu. Skaitant Lietuvos spaudą ar žiūrint televiziją kartais gali atrodyti, kad mokslo populiarinimas gerokai nusileidžia tiesiog įkyriam horoskopų ir ekstransensų propagavimui. Gal niekada dar nebuvo tiek burtautojų ir ateities spėjėjų kaip mūsų laikų Lietuvoje.

Iš tiesų padėtis Jungtinėje Karalystėje skiriasi, tačiau labai dramatiško skirtumo nuo Lietuvos nematau. Didžiojoje Britanijoje taip pat gyvuoja visi tie paramokslai, daugybė leidinių, radijo ir televizijos laidų propaguoja parapsichologijos dalykus, vaiduoklius ir kitokius paramokslinius dalykus. Šiuo atveju ir mano uždutis nėra ateiti ir pareikšti, kad štai mes atvykome iš Jungtinės Karalystės ir dabar mokysime lietuvius daryti taip ar kitaip. Mūsų uždutis visiškai kita. Pirmiausia aš neatstovauju Didžiąjai Britanijai, aš esu aš, o Didžioji Britanija yra nepalyginamai didesnė. Vienintelis dalykas, kurį atvykęs į Vilnių galiu pasakyti: *Aš darau taip; mūsų šalyje įprasta daryti štai taip. Štai kokius rezultatus taip darydami mes pasiekiamo.*

Mūsų siekis ir yra pasidalyti įgūdžiais, išklausti apie Lietuvos žmonių patirtį. Suradus sąlyčių taškus, ilgainiui gal mums pavyks mokslo populiarinimo srityje dirbti ranka rankon.

Skirtumas tarp mokslo ir mokslo propagavimo

Mokslas – sudėtingas dalykas, ir norint jį suprantamai išdėstyti, tenka daug ką paprastinti. Kiek įmanomas toks paprastinimas? Kiek jis leistinas?

Čia buvo keletas klausimų, ir pamėginu į juos atsakyti vienu ypu. Turiu pripažinti, kad tikrai supaprastinu daug mokslo dalykų, apie kuriuos stengiuosi papasakoti savo skaitytojams. Skirtumas tarp mokslo ir žurnalistikos šia prasme yra tas, kad mokslininkai nori turėti visada labai tvarkingą ir precizišką informaciją. O žurnalistas siekia, kad ta informacija būtų skaitoma ir suprantama.

Stai kad ir Stiveno Spylbergo (Steven Spielberg) filmas „Juros periodo parkas“. Kaip Jūs vertinate šį filmą: tai mokslinė, o gal ne visai mokslinė fantastika? Vis dėlto tai ir tam tikras mokslo populiarinimas, nors nuo mokslinio filme nutolsta labai toli.

Man yra tekę kalbėtis su Stiveno Spylbergu, taip pat ir su *Juros periodo parko* romano autoriumi. Tokie filmai kuria fantastinę tikrovę, tačiau mums, mokslo populiarintojams, jie parengia auditoriją. Pamatęs panašų filmą mūsų skaitytojas ateina jau pažinęs „dalį istorijos“, savo sąmonėje turi susidaręs bent jau tam tikrą foną, pagrindines žinias, į kurias atsiremiant jau galima pradėti rašyti kitą istoriją, rodyti jam kelią, vesti už nosies, kur eiti toliau. Suprantama, skaitytoju nereikėtų aiškinti tokių dalykų, kad čia kalbama ir apie ekologinę bei etinę problematiką, klonavimo bei kitus dalykus. Šias žinias skaitytojas jau turi, tos idėjos jau tarsi tvyro ore.

Filmas *Juros periodo parkas* buvo geras stimulus užduoti ir kitus, gal gilesnius klausimus. Mintis, kad, jeigu pavyktų gauti seniai išmirusių dinosauro DNR, gal pavyktų dinosaurus klonuoti ir juos išauginti, gana fantastiška.

Fantastiška, bet šiuolaikinis mokslas nepasako, kad iš principo tai būtų neįmanoma. Paliekama vilties galimybė.

Pratęsdamas šią temą norėčiau priminti neseniai Anglijoje, ko gero, ir Lietuvoje rodytą filmą *Diena po rytojaus*. Iš tiesų neįmanoma prognozuoti visų mokslo kelių ir numatyti visų galimų mokslo klaidų. Vis dėlto filmas *Diena po rytojaus* viešąją nuomonę ir bendrą supratimą apie pramonės įtaką Žemės klimato kaitai paveikė daug stipriau, nei šimtai rimtų straipsnių moksliniuose ar mokslo populiariniuose žurnaluose.

Neseniai man dar tekdavo vesti vadinamąją *Mokslo kavinę*. Ten žmonės susirenka išgerti kavos, pakalbėti, o ekrane tiesiogiai vedama mokslinė diskusija. Vyko pokalbis su vienu žymiu matematiku. Kai vėliau paklausiau auditorijos, kodėl jie atėjo į šią diskusiją, neįėjau jiems rūpi matematika, tai daugelis atsakė, kad atėjo, nes matė Holivudo filmą apie matematiką: tai *Nuostabus protas (A Beautiful Mind)* ir *Gerasis Vilis Hantingas (Good Will Hunting)*. Taip per Holivudą visuomenėje kyta susidomėjimas matematika ir matematikais, o mes galime ta tema diskutuoti.

Mokslas ir menas gali sudaryti gerą sąjungą, nes taip galima susieti racionalų mąstymą ir jausimus, emocijas.

Toks bendradarbiavimas būtinas. Tačiau jeigu mes į problemą pažvelgtume iš auditorijos ir skaitytojų perspektyvos, tai reikėtų turėti mintyje, kad žmonės neperka laikraščio manydami: *Stai dabar norėčiau pasiskaityti apie mokslą. Arba apie meną*. Skaitytojai tiesiog ieško įdomių istorijų, pasakojimų. Ar tai bus apie mokslą, ar apie meną, o gal apie sodininkystę, skaitytojai nėra svarbiausia. Jei straipsnis bus įdomus, ras savo skaitytoją.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Su doc. Aleksejumi ANDRONOVU, Sankt Peterburgo valstybinio universiteto Filologijos fakulteto Bendrosios kalbotyros katedros Baltistikos skyriaus vadovu, pirmą kartą teko bendrauti prieš kokius trejetą metų, kai jis iš Sankt Peterburgo buvo į Lietuvą atvykęs su grupe savo studentų, mieste prie Nevos studijavusių lietuvių kalbą. Tai buvo tam tikra praktika studentams.

Antrą kartą su A. Andronovu teko susitikti šių metų sausio 4 d., kai Lietuvos mokslų akademijos salėje buvo minimas mūsų žymaus lituanisto akad. Zigmo Zinkevičiaus 80-metis. Buvo labai malonu pratęsti seniau užsimezgusią pažintį.

Baltistika Sankt Peterburgo universitete

Gerbiamasis Aleksejau Andronovai, kaip susiklostė Sankt Peterburgo universitete pirmosios lietuvių kalbą studijavusių studentų grupės likimas?

Iš tikrųjų tai buvo mūsų pirmoji baltistų laida, beje, labai pavykusi. Beveik visos tos laidos absolventai dabar yra aspirantai – Sankt Peterburgo universiteto Kalbotyros tyrimų instituto. Viena mergina jau baigė metų studijas Latvijoje, kita – Lietuvoje. LR Švietimo ir mokslo ministerija jai moka stipendiją, ir už tai esame labai dėkingi. Galia tik pasidžiaugti tuo pirmuoju baltistų kursu, nes kito tokio sėkmingo kol kas neturėjome.

Ar įstoje į tą kursą studentai buvo labai gabūs, o gal studijų metais Jums ir kitiems dėstytojams pavyko taip juos sudominti, kad jie gerai baigė studijas ir toliau tobulinasi baltistikos srityje?

Man būtų sunku atsakyti. Galia tik patikinti, kad tie studentai tikrai susidomėjo lietuvių kalba, studijavo labai prasmingai ir giliai.

Iš pokalbio su Jumis supratau, kad tie jaunuoliai lietuvių kalbą studijavo trejus metus. Studijų Sankt Peterburgo universitete trukmė – penkeri metai, tad kokias specialybes jie įgijo?

Tie studentai trečiame kurse galėjo pasirinkti papildomai mokytis baltų kalbų – lietuvių ir latvių, taip pat studijavo senąją prūsų kalbą ir teorinius baltistikos dalykus. Tad jų diplomuose dabar yra papildomas įrašas – *baltų filologijos specialistas*.

Kadangi prieš trejus metus su būriu studentų į Lietuvą atvykote dalyvauti kraštotyros ir kalbos praktikos ekspedicijoje, Jūsų vadovaujami studentai galėjo išgirsti gyvą lietuvių kalbą, tai, matyt, galime kalbėti ir apie tam tikrą Lietuvos paramą Sankt Peterburgo studentams studijuojant lietuvių kalbą?

Tą paramą labai vertiname. Tai, ko gero, buvo vienas iš veiksnių, kurie mūsų studentus labiau pritraukė prie lietuvių kalbos studijų. Rengiant mūsų praktikos darbus Lietuvoje, dalyvavo ir padėjo labai daug žmonių. Lietuvių kalbos instituto, Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto darbuotojai nuoširdžiai mus priėmė, stengėsi padėti, ir tai studentams labai patiko. Organizuojant praktiką prisidėjo ir daug kitų kolegų ir draugų – iš Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto, Šiaulių universiteto, Dzūkijos nacionalinio parko.

Neįau nebuvo nė vieno nusivylusio? Iš to kurso nusivylusių tikrai nebuvo. Ši praktika su studentais man buvo pirmoji, ir ji išties puikiai pavyko. Esu labai dėkingas kolegoms, kurie mums skyrė tiek daug dėmesio ir jėgų.

Studijuos Baltijos šalių regiono kalbas

Sankt Peterburgo geografinė padėtis, matyt, įpareigoja, kad ypatingas dė-

Lituanistika vis dar sulaukia vieno kito stebuklo (1)

Sankt Peterburgo valstybinio universiteto Filologijos fakulteto Bendrosios kalbotyros katedros Baltistikos skyriaus vadovas doc. Aleksejus Andronovas

mesys būtų skiriamas ne tik baltų, bet ir skandinavų, gal ir kitoms kaimyninių kraštų kalboms?

Iš tikrųjų Sankt Peterburgo universitete yra skandinavų filologijos ir atskirai suomių filologijos katedra, bet bent kiek solidesnio baltistikos skyriaus iki pastarųjų metų neturėjome. Buvo tik kartais skaitomas specialus lietuvių kalbos kursas. Latvių kalbos visai nebuvo, beje, kaip ir estų kalbos. Dabar padėtis keičiasi: turime įsikūrę atskirą baltistikos specialybę, o po kelerių metų, matyt, įsteigsime ir estų kalbos skyrių. Tada studentai galės studijuoti viso Baltijos šalių regiono tautų kalbas.

Ar galime pasakyti, kad Sankt Peterburgo universitetas ir siekia būti tiltu tarp Rusijos ir kitų Baltijos kraštų tautų bent jau kalbų tyrinėjimo ir studijų srityje?

Taip ir turėtų būti, nes Sankt Peterburgas savo istorijoje jau ne kartą yra buvęs svarbus centras Baltijos šalių inteligentijai. Glaudūs ryšiai Sankt Peterburge siejo su Pabaltijū, Suomija. Pastaraisiais metais mieste prie Nevos buvo surengta keletas reikšmingų konferencijų, pavyzdžiui, *Peterburgas ir Baltijos pasaulis*. Norėčiau paminėti ir mūsų katedros dar 1998 m. pradėtą jau grynai filologinio pobūdžio kasmetinių konferencijų ciklą *Baltistika Peterburge*.

Peterburgas visada buvo Rusijos vartai į Europą.

Tai ir Europos vartai į Rusiją. Viena iš mūsų Universiteto Baltistikos skyriaus kryptų yra archyvinės medžiagos paieška ir publikavimas, nes Sankt Peterburge yra labai daug archyvinės medžiagos iš profesorių Eduardo Volterio, Filipo Fortunatovo ir kitų žymių to meto Rusijos mokslininkų ekspedicijų į Lietuvą.

2004 m. pavasarį skaičiau pranešimą apie Mikalojaus Daukšos *Katekizmo* nežinomą egzempliorių Peterburge. Vienintelis knygos žinomas egzempliorius saugomas Vilniaus universiteto bibliotekoje. Įdomu tai, kad pirma žinia apie M. Daukšos *Katekizmą* atėjo iš Peterburgo dar prieš E. Volteriu aptinkant Vilniuje saugomą šios knygos egzempliorių. Deja, vėliau Peterburge atrastasis M. Daukšos *Katekizmo* egzempliorius kažkur dingio. Mėginau ieškoti ir aš, bet kol kas nesėkmingai.

Sankt Peterburgo viešosios bibliotekos archyvuose esama žinių, kad bibliotekininkas Ivanovskis tą M. Daukšos *Katekizmą* laiko pasiėmęs į namus, bu-

vo prašoma to Ivanovskio, kad jis tą knygą gražintų. Šis pažadėjo gražinti.

Ar bus atrastas dar vienas M. Daukšos „Katekizmo“ egzempliorius

Kada visa tai vyko? Ir kas tam egzemplioriui galėjo atsitiikti?

Visa tai vyko maždaug 1864-aisiais. Manyta, kad knyga buvo paprasčiausiai pavogta, bet taip teigti gal ir per drąsu. Reikėtų daugiau patyrinėti, nes studijos apie šio egzemplioriaus likimą nesu baigęs.

Iš bibliotekinių viešojo susirinkimo laiško galiu spręsti, kad Ivanovskis buvo paklaustas, kada jis grąžins M. Daukšos *Katekizmą*.

O ką atsakė Ivanovskis?

Įdomiausia, kad pats Ivanovskis vėliau sudarė to susirinkimo protokolo santrauką. Praėjus keleriems metams jo buvo paprašyta perrašyti įdomesnių tų susirinkimų protokolų santraukas. Protokolų originalų neišliko, tačiau Ivanovskio santrauka išliko. Jeigu šis žmogus būtų pasisavinęs M. Daukšos *Katekizmą*, tai juk galėjo nutylėti apie visą tą istoriją. Vis dėlto jis apie tai rašė, todėl visai galimas dalykas, kad jis *Katekizmą* bibliotekai buvo grąžinęs. Ši istorija dar nėra išsiaiškinta iki galo.

Kada Sankt Peterburgo, Peterburgo ar Leningrado, istorijoje buvo knygomis pavyngiausi laikai, kai dingdavo vertingos knygos? Nevos potvyniai, gaisrai, pagaliau Rusijos revoliucijos – net trys XX a. pradžioje, be to, Leningrado blokada Antrojo pasaulinio karo metais – visa tai nebuvo kultūros paveldui ir knygomis geriausi laikai.

1884 m. E. Volteris iš Vilniaus rašė, kad buvusioje Vilniaus universiteto bibliotekoje (Universitetas nuo 1832 m. buvo uždarytas) rado M. Daukšos *Katekizmo* egzempliorių ir nieko nemini, kad šios knygos egzempliorius yra ir Peterburge. Vadinasi, 20 metų peterburgiškasis egzempliorius buvo laikomas dingusiu. Gal E. Volteris ir visai nežinojo apie tą pirmą *Katekizmo* atradimą. Kita vertus, Sankt Peterburgo Imperatoriškoje viešojoje bibliotekoje tvarka turėjo būti pavyzdinga. Tuo labiau neaišku, kas galėjo nutikti M. Daukšos *Katekizmo* egzemplioriui.

Šis faktas taip pat patvirtina, kad Sankt Peterburgo archyvuose yra labai įdomių dalykų, kurie iki šiol netyrinėti.

Gedimino Zemlicko nuotrauka

Nuo Silvestro Baltramaičio laikų niekas kitas su tokia meile ir profesionaliu išmanyumu bibliotekos lituanistinių fondų iki šiol nėra peržiūrėjęs. Turime tikrą tarybiniais laikais visos knygos iš žymiausias Maskvos ir Leningrado bibliotekas. Tik blogai, kad tie fondai netinkamai tvarkyti, nes neturėta lituanistikos ir baltistikos specialistų. Todėl vienas iš mūsų baltistikos studentų veiklos barų ir galėtų būti – susipažinti su Sankt Peterburgo viešosios bibliotekos archyvais ir juos pradėti tvarkyti.

Kiek šis Jūsų dabar išsakytas rūpestis palaikomas Sankt Peterburgo universitete ir pačioje Sankt Peterburgo viešojoje bibliotekoje?

Man perskaičius pranešimą apie baltistiką Sankt Peterburgo archyvuose, tuo susidomėjo ir Akademiko Dmitrijaus Lichačiovo fondo atstovai. Visi man patarė rašyti projektą, kad esame pasiryžę tyrinėti baltistiką Sankt Peterburgo archyvuose ir tikriausiai šiam reikalui būtų skirta lėšų.

Kuo svarbi baltistika

Kuo šis darbas svarbus pačiai rusų ir Rusijos lingvistikai bei kultūrai?

Baltistika teikia chrestomatinę medžiagą kiekvienam indoeuropeistui. Pagaliau su baltistika siejasi XIX a. rusų didžiųjų kalbininkų ir mokslininkų darbai, kuriais iki galo dar nėra pasinaudota.

Mintyje turite F. Fortunatovą?

F. Fortunatovą, E. Volterį, žymų orientalistą Vsevolodą Milerį, Vladimirą Lamanskį ir daugybę kitų.

Ko gero, ne vien Jūsų studentai, bet ir Jūs pats galite labai daug padaryti baltistikos mokslų tyrinėjimo srityje?

Rusijoje jaunosios kartos stipresnių baltistų lyg ir neturime. Kad ir kaip norėčiau užsiimti savo tyrinėjimais, bet reikia rūpintis ir mokiniais. Maskvoje yra labai energinga mokslininkė Marija Zavjalova. Tik gaila, kad maskviečiai baltistai neturi studentų ir naujos kartos baltistų rengimo sistemos. Mes Sankt Peterburge jau turime, ir tai mūsų privilumus. Baltistikoje yra tiek daug įvairių ir įdomių krypčių, kad reikia tik noro dirbti.

Mūsų universitete pradėti rengti ir latvių kalbos specialistai. Neseniai dalyvavome ekspedicijoje pas Sibiro latvius į Krasnojarsko kraštą. Tai Nižnija Bulanka, latviškai Lejas Bulāna, kuri yra prie Sajano kalnų, netoli Abakano miesto. Nuo XIX a. vidurio ten gyvena ištremti latviai. Žinau, kad Rusijoje yra ir ištremtųjų iš Lietuvos kaimų. Kalbėjomės su dr. Aloyzu Vidugiriu, kuris dar 1963 m. dalyvavo ekspedicijoje į Čornąją Padiną Saratovo srityje. Tame kaime gyvena ištremtųjų po 1863 m. sukilimo palikuonys.

Lietuvių, latvių, estų gyvenviečių Rusijoje tyrinėjimai – tai viena iš tyrimų kryptų, kuriose Sankt Peterburgo universitetas galėtų dalyvauti kaip koordinatorius arba bendrą tarptautinių projektų dalyvis. 2004 m. latviai važiavo ir antrą kartą į Sibirą – į Novosibirsko sritį. Gavo lėšų iš Latvijos kultūros bei kitų fondų. Tačiau tai ne visai atitinka mano paties mokslinius interesus, nes mane labiau traukia archyvai. Labai svarbu tyrinėti latvių, lietuvių bei estų kaimus Rusijoje, bet nelabai randu specialisto, kuriam galėčiau patikėti šį tyrimų barą.

Bus daugiau

Kalbėjosi
Gediminas Zemlickas

Pradžia 2004 m. Nr. 21

Viktoro Alekno sudarytame Salomėjos Nėries gyvenimo ir kūrybos metraštyje išvardytas visas Salomėjos Nėries gerbėjų ir garbintojų „žvaigždynas“, pradedant Andriumi Daugirdu ir toliau Juozu Ambrzevičiumi, Juozu Eretu, Juozu Keliuociu, Juozu Paukšteliu, Juozu Tarvydu, Juozu Tysliava, Liudu Gira, Antanu Januševičiumi, Povilu Pakarkliu, Juozu Račiūnu, Ignu Petrušaičiu, Ignu Skrupskeliu, Jonu Šopausku, Jonu Unguraičiu, Vincu Ramanausku, Leonu Vrubliausku, net Konradu Kavecku... Toli gražu ne visas gerbėjų sąrašas. Tai nereikia, kad visus juos buvo įsimylėjusi Salomėja, tačiau tie asmenys aiškiai simpatizavo poetei ir, atrodo, bent jau daugelis nebuvo linkę slėpti savo jausmų. Kad ir kaip subtili būtų jausmų sritis, mums nepavyks jos išvengti. Antraip daug ko nesuprasime poetės kūryboje, gal ir gyvenimo vingiuose. Beje, čia mums teks paklusti Metraščio autoriaus valiai, nes jis kaip retas kuris kitas tyrinėjo poetės gyvenimo ir kūrybos vingius.

Prie ko sustoja mūsų žvilgsnis

Gerbiamasis Viktorai Alekna, prie kurios iš paminėtų pavardžių pirmiausia sustoja Jūsų žvilgsnis?

Ryškiausias persekiotojas buvo L. Vrubliauskas. Kai 1925 m. rudenį Salomėja apsigyveno Daukanto gatvėje studenčių bendrabutyje, L. Vrubliauskas kiekvieną rytą atėdavo jos pasitikti su gėlių puokšte ir ją lydėdavo iki universiteto rūmų Kalnų gatvėje. Salomėja net slėpdavosi išeidama už aukštos Onos Gaigalaitės, kad L. Vrubliauskas jos nepamatytų, bet retai kada jai tai pavykdavo. J. Keliuotis ir O. Gaigalaitė savo atsiminimuose rašo, kad 1925–1926 m. Salomėją savo meile labai persekiojo ir Juozas Grušas. Salomėja atkakliai vengė jo, net pikta apie jį kalbėjo, stengėsi išvengti įkyraus noro ją lydėti po paskaitų į bendrabutį. O. Gaigalaitė-Beleckienė man pasakojo, kad J. Grušas Salomėją buvo labai įsimylėjęs, o ji tada šypsojosi J. Tysliavai ir svaėjo apie J. Eretą. O. Gaigalaitė atrodė, kad širdies gilumoje Salomėja nori išlaikyti ir J. Grušą. Jai buvo smagu žaisti J. Grušo meile. Eilėraštyje *Elgeta* Salomėja perteikia to meto savo santykių su juo nuotaiką. Šis eilėraštinis išspausdintas rinkinyje *Anksti rytą*.

Atrodo, kad ir J. Grušas nelikdavo skolingas, griežtai, ir kaip pats pripažino, nepagrįstai „Šatrijos“ korporacijos pobūvyje kritikavo pirmąjį Salomėjos eilėraščių rinkinį „Anksti rytą“. Nebuvo šventasis.

Apie Juozo Grušo studentišką meilę ir Salomėjos lankymą aš sužinojau daug vėliau: kai jau pradėjau rinkti duomenis poetės metraščiui. Apie J. Grušo lankymąsi pas Salomėją bendrabutyje man papasakojo O. Gaigalaitė-Beleckienė, kartu su poete dvejus metus gyvenusi bendrabutyje ir J. Grušo lankymąsi mačiusi savo akimis.

Yra ir toks Salomėjos Nėries eilėraštinis – *Mano jaunystė per greit prarasta*. Tai tolesnių santykių su J. Grušu rezultatas. Atrodo, nuostabus eilėraštinis. Tačiau 24 metų poetei atrodo, kad ji jau prarado jaunystę.

Vadinasi, mūsų poetai – Nėris ne išimtis – nuolat remiasi į tikrus gyvenimo faktus. Aukščiau gyvenimo faktų, asmeninių jausenų nepakyla.

Natūralu. Retai kada eilėraštinis rašydamas žmogus pakyla į padangę. Visada galima rasti, iš kur kyla vienokia ar kitokia nuotaika. Nežinodamas tikrų faktų, vien iš poetinės lyrikos gal ir neišglaudysi realaus gyvenimo peripetijų. Gal ir nereikia.

SALOMĖJA NĖRIS:

GYVENIMO IR KŪRYBOS VINGIAIS (4)

Steigiamasis studentų ateitininkų korporacijos Meno mėgėjų grupės „Šatrija“ susirinkimas pas A. Petrauskaitę. Kaunas. 1926 m. lapkričio 13 d. Pirmoje eilėje iš kairės: I. Skrupskelis, A. Petrauskaitė, I. Petrušaitis. Antroje eilėje: E. Kvedaraitė, S. Šalkauskis, O. Jakaitytė, V. Mykolaitis-Putinas, J. Eretas. Trečioje eilėje: J. Laurinavičiūtė, P. Oriantai, S. Bačinskaitė, B. Liudžiūtė, E. Vilčinskaitė. Ketvirtoje eilėje: A. Kirtiklis, J. Tarvydas, I. Malinauskas, J. Paukštelis, J. Grušas, S. Treigys, K. Berulis (Nuotraukos iš knygos „Salomėja Nėris. Archyvai“, Maironio lietuvių literatūros muziejus, 2004)

Kairysis, tautininkas ir dešinioji

Salomėjos Nėries gyvenimo ir kūrybos metraščio pirmoje knygoje gana dažnai minimas poetas Leonas Skabeika, ko gero, nėra gerai žinomas dabartiniams skaitytojams. Vis dėlto S. Nėries 100-osioms gimimo metinėms skirtoje mokslinėje konferencijoje Lietuvos mokslų akademijoje vienas pranešimas buvo skirtas S. Nėries ir L. Skabeikos eilėraščių dialogui. Po konferencijos ilgai šnekėjotės su minėto pranešimo autore. Kas Jums sukėlė nerimo tame pranešime?

L. Skabeika buvo kairiųjų pažiūrų poetas. Studijuodamas jis ieškojo Salomėjos draugystės, rašė jos eilėraščių parodijas. Pavyzdžiui, eilėraštinis *Spamuotas juodas kunigaikštis*. Pavadinimas – tai citata iš S. Nėries eilėraščio *Skausmas*. Tame pačiame rinkinyje *Po juodo angelo spamais* kitas L. Skabeikos eilėraštinis pa-

vadintas *Skausmas*, dar kitas – *Mariose*. Tai vis S. Nėries to paties pavadinimo eilių parodijos. L. Skabeika visada buvo laikomas kairiųjų poetu, tad su tuo metu ateitininke Salomėja jo siekti nereikėtų. Tai buvo visai priešingų nuostatų poetai ir žmonės. Salomėja su ateitininkais, Juozu Eretu draugavo, o Leonas Skabeika – su Antanu Venclova, Broniu Raila ir kitais būsimaisiais „trečiafrontininkais“.

Tiesa, 1927 m. rudenį S. Nėris, L. Skabeika ir A. Miškinis dalyvavo viename literatūriname vakare. Įdomi trijulė: dešinioji S. Nėris, kairysis L. Skabeika ir vėliau su tautininkais pasukęs A. Miškinis.

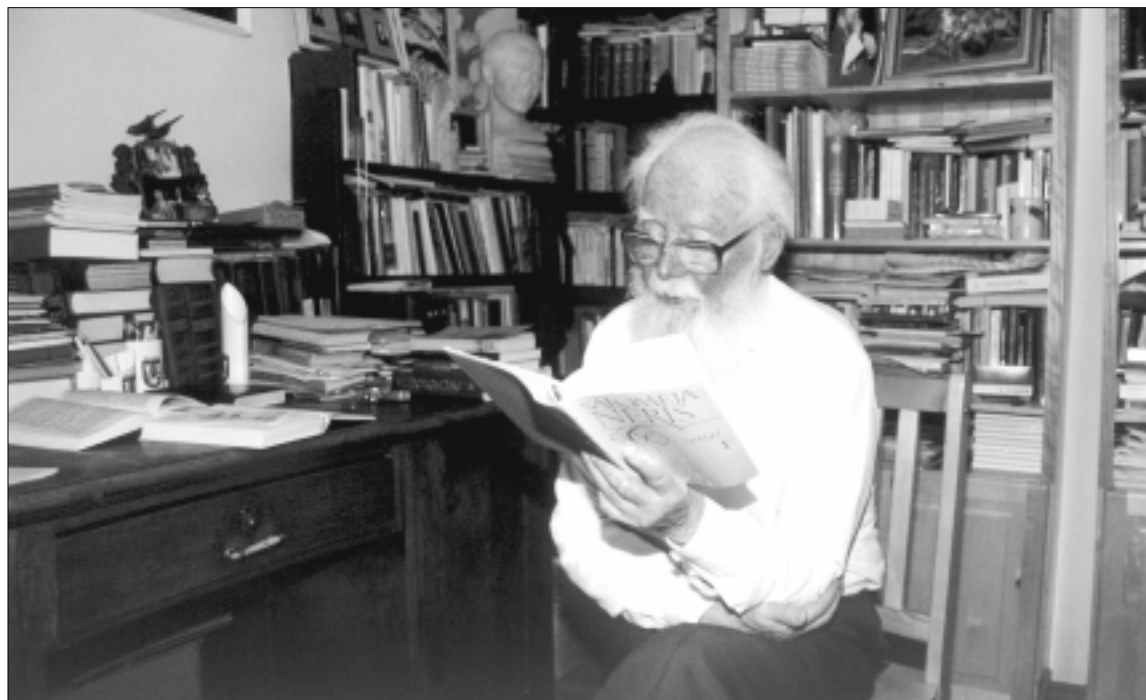
Politika jai kaip nuo žąsies vanduo

Ar didelę įtaką to meto studentijai turėjo idėjinės orientacijos? Kaip vienas į kitą žvelgė poetai, kaip į bendro poetų „ce-

cho“ brolių sesę? O gal svarbiausia – idėjinės nuostatos, priklausymas srovei, krypčiai ar panašiai?

Nežinau, iš kur tos idėjinės orientacijos į Lietuvą atėjo, bet jau XIX a. pabaigoje, kai išėjo *Varpas* bei *Žemaičių ir Lietuvos apžvalga* – tai buvo visai priešingos orientacijos laikraščiai. Jie nuolat tarpusavy nesutarė. Ta kova ypač sustiprėjo po 1926 m. perversmo, kai A. Smetona pasirodė esąs prieš demokratiją. Iš pradžių jis partijas dar siekė tiek pakentė, bet 1936 m. buvo uždraustos Krikščionių demokratų, Valstiečių liaudininkų ir kitos visos politinės partijos. Padėtis mažai kuo skyrėsi nuo Vokietijos ar Italijos padėties. Skirtumas tik tas, kad su partijomis nebuvo taip žiauriai dorojamasi. Čia nekalbu apie dar griežtesnę sistemą Sovietų Sąjungoje.

Grįžkime prie prisimintojo 1926 m. perversmo. S. Nėris jame dalyvavo? Tegul ir ne kaip poetė...

Rašytojas ir Salomėjos Nėries gyvenimo bei kūrybos tyrinėtojas Viktoras Alekna savo darbo kambaryje

Dalyvavo tuo, kad arbatą virė, kareiviams sumuštinis nešė. Vyresnieji paliepė ir studentės iš bendrabučio turėjo eiti. Kaip duotas tas paliepinimas? Pulkininkas Jonas Petruitis, kuris išėjo su pulku į gatves, buvo krikščionis demokratas. O sukilimą juk ir rengė jauni karininkai. Prieš tai jie buvo atėję pas M. Krupavičių, kad remtų krikščionys demokratai. Ką pasakė M. Krupavičius, kaip svarbiausias partijos ideologas, mes nežinome. Iš jo raštų tai taip pat nepaaiškėja. Man atrodo, kad M. Krupavičius į visa tai žvelgė gana abejingai, nes pamatė, jog atėję karininkai buvo priešingos partijos žmonės.

Ar tik partijos ideologas buvo M. Krupavičius? Ar nebuvo Lietuvos moralinis autoritetas?

M. Krupavičius buvo Lietuvos patriotas, ir demokratija, jo nuomone, Lietuvai buvo geriausias veiklos kelias. Žodis „moralinis“ tada dar nebuvo plačiai vartojamas. Be to, po 1926 metų M. Krupavičius vėl nuėjo į paprasčiausią paraprijos kunigo veiklą...

Ar Salomėjos biografijoje pavyko rasti bent kiek ryškesnį 1926-ųjų metų gruodžio perversmo pėdsaką?

Beveik nieko nėra.

Kaip nuo žąsies vanduo?

Galima ir taip sakyti. Atėjo, padalyvavo ir išvažiavo Kalėdų atostogų namo pas tėvus.

Gal labai greitai suprato, kur veda perversmai?

Salomėjai ne tas rūpėjo. Ji nebuvo politikė. Iškart po atostogų grįžusi pradėjo rūpintis savo knygelės išleidimu, vaikštinejo po spaustuve, džiaugėsi galėdama savo knygelę išsiųsti J. Griniui ir J. Keliuociui, dar kai kam dalinto. Paskui 1927 m. pavasarį jos širdį visiškai užvaldė Juozas Eretas.

Jeigu poetas neina į politiką, tai politika ateina pas poetą.

Tada to Lietuvos nebuvo.

Argi ne taip atsitiko Salomėjai su proletarinės literatūros žurnalu „Trečias Frontas“? Beje, jei jau padarėme staigų šuolį į tą Salomėjos Nėries gyvenimo ir kūrybos tarpinį, tai pamėginkime išsiaiškinti, kas ją nuvedė „trečiafrontininkų“ keliu. Juk tikriausiai ne tiek jos idėjiniai įsitikinimai, nes iki to lemtingo posūkio jos kūryboje nebuvo nė menkiausios užuominos ir susižavėjimų proletkultu. Klerikalinė, buržuazinė poetė – argi ne toks buvo „kairiųjų“ požiūris į Salomėją Nėrį iki lemtingo jos posūkio? Ir staiga – darbininkų ir visų skriaudžiamųjų gynėja. Iki tol vaikščiodavo pro darbininkus jų nė nepastebėdama, buvo labai ori, labai užsidariusi. Matyt, paveikė jai artimų žmonių įtaka. Ką apie tai galite pasakyti?

„Trečiafrontininkai“, tokie kaip Antanas Venclova, Bronys Raila ir kiti jautėsi esą tikri poetai. Tačiau Salomėjai jie neatrodė patrauklūs. Bet kas ją atvedė į „trečiafrontininkų“ gretas, man didesnių abejonių nekelia. Tai poetės meilė ir noras įtikti Broniui Zubrickui.

Pažintis Vienoje

Šios pavardės nepaminėjome tarp Salomėjai rodžiusių simpatijų asmenų.

Jie susipažino 1929 m. Vienoje, kur Salomėja visai vasarai buvo nušūsta į vokiečių kalbos kursus. Beveik du mėnesius ten gyveno. Susitikdavo su Kaziu Boruta, su kuriuo buvo ir anksčiau pažįstama. Šis jau

buvo vedęs, supažindino Salomėja su dviem studentais – Broniumi Zubricku ir Ladu Serbenta. Pastarasis Vienoje studijavo ekonomiką, o B. Zubrickas – mediciną. Jie pradėjo draugauti. B. Zubrickas ir L. Serbenta buvo socialdemokratiškos pažiūrų. B. Zubrickas 1925 m. kartu su Antanu Venclova baigė Marijampolės gimnaziją. Beje, jis buvo didelis donžuanas.

Kas Salomėją traukė prie B. Zubricko?

Gal jaunatviškas jo žavesys. Pagaliau per du mėnesius Vienoje ne kažin ką turėjo veikti, o B. Zubrickas ir L. Serbenta vedasi Salomėją paplaukyti Dunojumi, pasivaikščioti į kalnus. Matyt, B. Zubrickas ją sugebėjo ne juokais patraukti.

Net tiek, kad ta pažintis turės didelių padarinių poetės gyvenime?

Kai Salomėja grįžo į Lietuvą, ji nuolat išėjo ryšių su B. Zubricku. Rašė jam laiškus, siuntė eilėraščius, o kavalierius arba neatsakydavo, arba parašydavo trumpą laišką.

Kai Salomėja padarė staiga pasuko nuo ateitininkų prie Trečio Fronto, tikėjosi, kad tai irgi bus žingsnis B. Zubricko link. Ji siuntė jam visus Trečio Fronto numerius, tuo pabrėždama savo „kairuolišką“ pažiūrą. Norėjo būti kuo arčiau išrinktojo.

Buvusi aktyvi „dešinioji“, ateitininkė, varto „kairuole“? O ką ir tai B. Zubrickas?

Tyli, nesiteikia atsakyti. 1932 ar 1933 m. baigs mokslus, išvyks į Ameriką, ten ves. Jo keliai su poete išsiskirs.

Bet iki to praeis ne vieneri metai, o mes esame dar tame Salomėjos gyvenimo tarpinyje, kai ji baigusi universitetą pradėjo mokytojauti Lazdijuose. Jautėsi gana vieniša. Ar B. Zubrickas bent suvokė, kad jo lengvabūdiškumas taip smarkiai paveiks poetės gyvenimo ir kūrybos kelią?

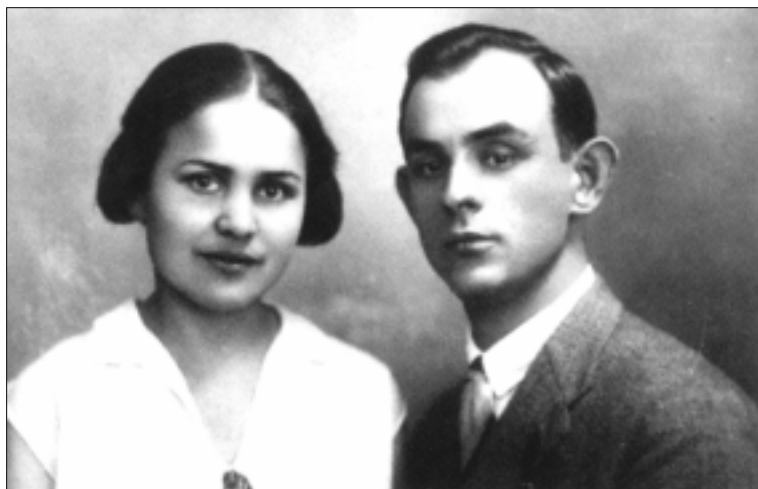
Abejoju, kad būtų suvokęs. Gal ne viską laiškuose Salomėja jam išsakė. 1930 m. buvo pasišovusi antrą kartą važiuoti į Vieną. Apie tą draugystę papasakojo Elenai Vilčinskaitėi, savo geriausiai tų metų draugei, su kuria kartu studijavo universitete. Iš Lazdijų, kur mokytojavo, atvažiuodama į Kauną Salomėja visada apsistodavo pas Eleną. Ši buvo kairiųjų pažiūrų. Kai po 1926 m. gruodžio perversmo prasidėjo kairiųjų persekiojimas, E. Vilčinskaitė ryžosi išvažiuoti į Argentiją. Kalbino Salomėją važiuoti į Vieną pas B. Zubricką. Žadėjo ją iki Vienos lydėti, ir tada į Argentiją būtų plaukusi per Genują. Salomėją taip ir neapsisprendus, E. Vilčinskaitė, į Vieną neužsukusi, išplaukė per Genują.

Siūlė eiti savo pačios keliu

Laiškuose iš Kauno E. Vilčinskaitė atkakliai Salomėjai stengėsi „piršti“ B. Zubricką, ragino draugę pačiai imtis iniciatyvos, kadangi visi geri vyrai esą pasyvūs ir norint juos laimėti moterims pačioms reikia būti aktyvioms. Šitaip E. Vilčinskaitė mėgino gelbėti Salomėją nuo pražūtingos, kaip jai atrodė, meilės J. Eretui. O gal lėmė pažiūros, nes ir E. Vilčinskaitė, ir B. Zubrickas abu buvo kairuoliai?

E. Vilčinskaitė nuolat laiškuose klausdavo Salomėjos, ar tas iš Vienos jai dar neparašė, ar dar neatvažiuoja į Lietuvą? Ji buvo energinga mergina – ne Salomėja. Vis grasinosi Bronių paimiti į nagą. Kai draugių žygis į Vieną nepasisėkė ir E. Vilčinskaitė išvyko į Argentiją, iš ten ji Salomėjai parašė daug įdomių laiškų. Sužinojusi, kad jos geriausia draugė perėjo į Trečią Frontą, truputį šaipėsi iš Salomėjos. Girdi, ji esanti daug geresnė poetė ir jai reiktų rinktis rimtesnį, aukštesnį kelią. Siūlė jai eiti savo pačios keliu – ne su „trečiafrontininkais“.

B. Raila, P. Cvirka, A. Venclova E. Vilčinskaitėi atrodė per menka kompanija Salomėjai?

Salomėja Nėris su draugu Broniumi Zubricku. Viena. 1929 m., liepa

Mane pasiekė labai nekokie žmonių prisiminimai apie kai kuriuos iš tų asmenų. Nežinau, koks jaunystėje buvo B. Raila, bet apie P. Cvirką ir A. Venclovą nedaug ką gero galėčiau pasakyti. Iš „trečiafrontininkų“ tik Valys Drazdauskas buvo visai kito sukirpimo žmogus. Beje, tai V. Drazdauskas Salomėją mokė studijuoti V. Lenino veikalus. Kai Salomėja grįžo iš Palangos, kur buvo išvykusi su „trečiafrontininkais“, ant jos stalo jau gulėjo kažkuris iš V. Lenino veikalų.

Ar tai buvo taip pat idėjinio kelio į išrinktojo širdį tąsa? Ko gero, poetai, jei ir politikuoja, tai irgi per širdį.

Kažin... Salomėja, ryždamasi sukiti kairėn, daug ko atsisakė. Net ir kūrybos. Ilgą laiką ji beveik nerašė eilėraščių. Tai nebūdinga nei jos ankstesnei, nei vėlesnei metų veiklai, kada ji kartais net per vieną dieną parašydavo kelis eilėraščius...

To meto poetės aplinka

Julija Paltarokaitė-Šalkauskienė prisiminė savo paskutinį susitikimą su Salomėja Nėrimi 1931 m. rudenį. Lipo Kauko laiptais ir sutiko poetę. Nustebė, nes žinojo ją dirbant Lazdijuose, todėl paklausė, ką veikia Kaune. Studijuoji, – atsakė Salomėja. Kaip studijuoji? Ką? – paklausė J. Paltarokaitė-Šalkauskienė. – Markso „Kapitalą“ studijuoji, – abejingai atsakė S. Nėris. Užlipo laiptais beveik nepratarčiamos žodžio. Taip ir išsiskyrė.

Kiti asmenys man pasakojo, kad V. Drazdauskas buvo šio toks teoretikas, socializmo teoriją studijavęs užsienyje ir iš pradžių švietė Salomėją Nėrį. Beje, vienintelis iš „trečiafrontininkų“ tik V. Drazdauskas buvo komunistų partijos narys. Vėliau ir kiti įstojo. O Kostas Korsakas niekada taip ir neįstojo, nors buvo tikras idėjinis komunistas, išties reto idėjiškumo. 1928 m., būdamas aštuntoje gimnazijos klasėje, K. Korsakas suimtas už komunistinę veiklą ir nuteistas aštuoneriems metams kalėjimo. Buvo šio toks literatas, kalėjime rašė straipsnius, kurie patraukė visuomenės dėmesį. Atsirado, kas ėmė rūpintis jaunuolio likimu, rinko parašus Lietuvos prezidentui, prašydami suteikti K. Korsakui malonę. Šį prašymą su parašais A. Smetonai nunešė kun. Juozas Tumas-Vaižgantas. A. Smetona sutiko suteikti malonę, bet reikėjo, kad K. Korsakas parašytų malonės prašymą. Jis parašė prašymą. Kaip komunistas, kuris prašė malonės tautininko prezidento, vėliau niekada nestojo į partiją.

Vadinasi, galima būti ir nepartiniam komunistu? K. Korsakas tą įrodė savo pavyzdžiu.

Kaip komunistinių pažiūrų žmogų K. Korsaką visi pripažino, ir pirmas, kuris su Salomėja važiavo į Maskvą „parvežti Stalino saulės“, buvo K. Korsakas. Nebuvo nei partijos narys, nei Aukščiausiosios Tarybos deputatas, o 1940 m. atėjus bolševikams jis paskirtas Lietuvos

radijo komiteto pirmininku.

Visa tai įvyks po devynerių metų nuo aptariamų 1931-ųjų, kai Salomėja savo gyvenimo laivą pastatė visai naują ir daugumai jos talento gerbėjų visiškai netikėtai kryptimi. Per tuos devynerius metus daugybė įvykių tiek Salomėjos, tiek ir visos lietuvių tautos gyvenime. Kad ir kaip vertintume tą lemtingą 1931-ųjų Salomėjos žingsnį, turime pripažinti, kad kairiųjų ideologijai ji liko ištikima daug gyvenimo metų. Ko gero, kelio atgal nebuvo, visi tiltai sudėginti.

Bendravo su komunistais, stengėsi įsikvėpti kuo daugiau komunistinės ideologijos. 1932 ar 1933 m. komunistai pagrindininkai ėmė rengtis ateities kovoms, eidavo už miesto, kur mokėsi šaudyti. Tuose susijimuose dalyvaudavo ir Salomėja, dėjosi labai didelę komunistę. Porą eilėraščių pasiuntė į Priekalę Marytės Giraitės slapyvardžiu. Priekalas – tai Maskvoje 1931–1938 m. ėjęs mėnesinis Lietuvos komunistų partijos literatūros, politikos ir visuomeninis žurnalas.

Labai sunku patikėti, kad visa tai poetės meilės B. Zubricko įtaka.

Ne, B. Zubrickas čia jau tikrai nieko dėtas. Jau buvo prasidėjusi kita veiklos kryptis. Su B. Zubricku jau buvo viskas baigta. Tačiau pirmą įtaką padarė jis. Vėliau atsidūrė kitų asmenų – V. Drazdausko ir kitų bei marksistinės literatūros įtakos lauke. Atsisakė dirbti mokytoja mokykloje, žodžiu, tapo revoliucioniere. 1931 m. rudenį komunistai buvo sumanę labai aktyvią slaptą veiklą, tik sumanymas žlugo, o dalyviai išsiblaškė. Keletas žmonių, tarp jų V. Drazdauskas buvo suimti. „Trečiafrontininkai“ nuščiavo, kurį laiką sėdėjo suglaudę ausis.

Tenka sutikti, kad S. Nėris gana giliai buvo įklimpusi į tą pogrindžio veiklą.

Buvo žinoma poetė, dviejų poezijos rinkinių autorė (1931 m. pasirodė jos antrasis rinkinys *Pėdos smėlyje*) – antros tokios poetės Lietuvoje nebuvo. Buvo įvairiais būdais viliojama. Būtent jos pozija kairiesiems ir buvo reikalinga, o poetė naiviai su jais ėmė eiti kartu. Tie Trečiame Fronte pasirodė jos eilėraščiai buvo gana, K. Korsako žodžiais, naivūs, neprilygo jos ankstesniems geriausiems eilėraščiams. B. Raila jos eilėraščius taisė, tikėjosi, kad geriau ką nors parašys. V. Drazdauskas privilegijai parašyti į Priekalę. Buvo įsteigta Scenos draugija, būrusi komunistus, jos valdybą išrinkta S. Nėris. 1934 m. buvo *Auroros* minėjimas, S. Nėris dalyvavo, skaitė savo eiles.

Ką tuomet buvo įsimylėjusi, dėl ko galvą pametusi?

Tuo metu įsimylėjusi gal nebuvo, bet jos padėtis buvo labai dvilypė. Šv. Kazimiero leidyklai verčia religinio turinio knygas, gyvena Vinco Mykolaičio-Putino bute Kaune, dalyvauja komunistinio pogrindžio susitikimuose bei veikloje, tačiau Putinas apie tai nieko nežino.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Sėkmingi Mokslinės elektroninės bibliotekos eLIBRARY.lt rezultatai

Viešoji įstaiga *Baltijos visuomeninės informacinių technologijų ir švietimo centras* informuoja, kad visuomeniniais pagrindais pradėjusi veikti elektroninė biblioteka labai sėkmingai pradėjo darbą Lietuvoje. Mokslinės elektroninės bibliotekos *eLIBRARY.lt* rengėjai ir administratoriai nesitikėjo tokių gerų rezultatų – susidomėjimas projektu didžiulis.

Lietuviškoji Mokslinės elektroninės bibliotekos versija, pradėjusi veiklą prieš mėnesį, nuo gruodžio 2 dienos, sukėlė didžiulį interneto vartotojų susidomėjimą. Elektroninė bibliotekoje per kelias savaites apsilankė beveik 6200 skaitytojų, iš kurių daugiau nei 920 užpildė registracijos anketą ir tapo visais mokslinės bibliotekos skaitytojais. Vien tik pastarosiomis savaitėmis užsiregistravo 435 skaitytojai.

Mokslinėje elektroninėje bibliotekoje užsiregistravo ir keletas organizacijų: Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba, Utenos A. ir M. Miškinų viešoji biblioteka, net Lietuvos technikos biblioteka, Klaipėdos miesto savivaldybės viešoji Ievos Simonaitytės biblioteka.

Kiekvienas bibliotekoje užsiregistravęs skaitytojas turi galimybę nusikopijuoti jam reikalingą mokslinį straipsnį. Tačiau kol kas labai nedaug skaitytojų iš Lietuvos jais susidomėjo. Skaitytojai iš Lietuvos atsisiuntė tik 102 straipsnius, nors estai – 130, o latviai 190 straipsnių. Palyginimui norime pateikti atsiųstų straipsnių statistiką iš kitų šalių: Vokietija – 1200, Rumunija ir Ukraina po 4 tūkst., Baltarusija – 43 tūkst., Rusija – 1 mln. 670 tūkst. straipsnių.

Šiuo metu tarptautinėje Mokslinių elektroninių bibliotekų sistemoje sukaupta apie 8 mln. straipsnių, 6130 pavadinimų žurnalų, *eLIBRARY* bibliotekų tinklas bendradarbiauja su daugiau nei 650 žymiausių pasaulio leidyklų. Visi informaciniai ištekliai yra skirstomi į kelias kategorijas: nemokami; pasiekiami visiems už mokestį; mokami, bet pasiekiami tik kai kurioms organizacijoms, ir uždari, kuriais naudotis gali tik leidėjų nurodyti konkretūs skaitytojai.

Mokamų išteklių administravimu ir platinimu rūpinasi Rusijos konsorciumas NEIKON. Tai ne pelno siekianti organizacija, kurią ikūrė daug Rusijos bibliotekų, tarp jų ir *eLIBRARY.ru* tam, kad būtų užtikrintos veiksmingos derybos su užsienio leidėjais dėl mokslinių žurnalų patalpavimo bibliotekoje ir organizuotais išteklių pardavimas skaitytojams. Pabrėžtina, kad nemokamais ištekliais gali naudotis bet kurios valstybės pilietis, mokantis rusų kalbą, o mokami ištekliai nėra ribojami pagal šalis ar tautiskumą. Todėl mokslinėje elektroninėje bibliotekoje sėkmingai skaito daugelio Europos, Azijos ir kitų žemynų atstovai.

Daugelis skaitytojų šią elektroninę biblioteką jau žino kaip *eLIBRARY.ru*, kuri yra bendro tarptautinio elektroninių bibliotekų tinklo dalis. Lietuviškoji Mokslinė elektroninė biblioteka *eLIBRARY.lt* sie-

kia įsijungti į šią tarptautinę mokslinių darbų sistemą. Tinklapis *eLIBRARY.lt* yra nuolat atnaujinamas ir jau artimiausiu metu nemokami bibliotekos ištekliai bus patalpinti serveryje, kuris yra Lietuvoje, o registracija vyks lietuvių kalba. Šiuo metu bibliotekos skaitytojų galima tapti tik užpildžius registracijos anketą rusų arba anglų kalbomis. VŠĮ *Baltijos visuomeninės informacinių technologijų ir švietimo centras* administruojama Mokslinė elektroninė biblioteka siekia rusų kalbos nemokantiems mūsų tautiečiams, o ypač jaunimui, padėti pasisemti žinių ir idėjų iš užsienyje leidžiamų mokslinių darbų.

Šiuo metu universitetuose prasidedant studentų rudens/žiemos semestro sesijai, vis daugiau aukštųjų mokyklų studentai ir bibliotekos domisi galimybe naudotis Mokslinėje elektroninėje bibliotekoje *eLIBRARY.lt* sukauptais informaciniais resursais. Elektroninės bibliotekos gretas papildė Vilniaus universiteto, Lietuvos veterinarijos akademijos, Žemaitijos kolegijos, Klaipėdos socialinių mokslų kolegijos, Tarptautinės aukštosios vadybos mokyklos ir kitų aukštojo mokslo įstaigų studentai bei dėstytojai.

Ypač aktyviai pradėta bendradarbiauti su Klaipėdos socialinių mokslų kolegija. Mokslinė elektroninė biblioteka *eLIBRARY.lt* informaciniais šaltiniais aprūpina kolegijos studentus, o VŠĮ *Baltijos visuomeninės informacinių technologijų ir švietimo centras* remia šios mokymo įstaigos rengiamą tarptautinę konferenciją *Šiuolaikinių europinių aukštojo mokslo plėtros tendencijų iššūkiai Lietuvos aukštojo mokslo sistemai*.

VŠĮ *Baltijos visuomeninės informacinių technologijų ir švietimo centras* tikisi, kad Mokslinės elektroninės bibliotekos tinklo ištekliai bus naudingi ne tik Lietuvos studentams, bet ir viešosioms bibliotekoms, technologijų parkams bei mokslinėms įmonėms ar organizacijoms.

Ateityje tinklapyje *eLIBRARY.lt* galima bus rasti bei įsigyti knygų, enciklopedijų bei duomenų bazių. Galima bus pateikti užsakymus elektroninėms žurnalų, leidinių, knygų versijoms, įrašytoms į kompaktinius diskus. Planuojamos mokslinių darbų vertimo paslaugos. Mokslinė elektroninė biblioteka *eLIBRARY.lt* kviečia bendradarbiauti įvairias organizacijas, leidžiančias mokslinius leidinius ir norinčias patalpinti, reklamuoti ar sėkmingai išplatinti turimus išteklius tarptautiniam bibliotekų tinklui.

Viešoji įstaiga *Baltijos visuomeninės informacinių technologijų ir švietimo centras* skatina dalyvauti projekte įvairias Lietuvos organizacijas, privačias bendroves, įmones ir įstaigas, galinčias paremti viešųjų ir universitetinių bibliotekų prisidėjimą prie mokamų išteklių. Tokia parama yra didelė investicija į naujos kartos švietimą ir žinių visuomenės kūrimą.

Baltijos visuomeninės informacinių technologijų ir švietimo centro informacija

Diegiamas paskirstytųjų skaičiavimų tinklas

Atkelta iš 1 p.

valdymas ir monitoringas atliekamas virtualiose organizacijose.

Kai kurių tinklų pavadinimai (EUROGRID, NORDUGRID, CROSSGRID, GLOBUS, WESTGRID) rodo tyrimų mastą ir paplitimą. Artimiausiu metu Europos branduolinių mokslinių tyrimų organizacijos (CERN) iniciatyva rengiamasi išplėsti Europoje esančių tinklų pajėgumus. Lietuvos Vyriausybė praėjusių metų lapkričio pradžioje pasirašė susitarimą dėl bendradarbiavimo su CERN'u ir tai įpareigoja įkurti ir plėtoti GRID technologijas Lietuvoje.

GRID žingsniai Lietuvoje

Infrastruktūriniai parengiamieji darbai diegiant GRID Lietuvoje vyksta nebe pirmi metai. Daug nuveikta Vilniaus, Vilniaus Gedimino technikos ir Kauno technologijos universitetuose bei kai kuriuose Mokslų akademijos institute, kuriuose veikia kompiuterių grupės: Vilniaus Gedimino technikos universito (*Vilkas*), Kauno technologijos universiteto, Vilniaus pedagoginio universiteto bei Teorinės fizikos ir astronomijos instituto paskirstytųjų skaičiavimo tinklų grupės, Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakulteto bei BGM (*Elitas*). Greitą tarptinklinį kompiuterinį ryšį užtikrina gerai žinoma LITNET programa.

Pirmieji praktiniai GRID diegimo žingsniai buvo žengti praėjusių metų spalį, kai po Europos Sąjungos projekto EGEE grupės apsilykimo VU Matematikos ir informatikos fakulteto prodekano dr. A. Juozapavičiaus ir BGM vadovo A. Birmonto vadovaujama grupė specialistų parodoje *Infobalt-2004* pristatė vietos GRID tinklus. Praėjusių metų rudenį susidomėjimo susilaukė Lietuvos mokslų akademijos prezidento akad. Z. R. Rudziko ir jo bendraminčių iniciatyva steigti BALTIC GRID. Spalio pradžioje VU Matematikos ir informa-

tikos fakultete vyko pirmoji konferencija. Konferencijos dalyviams buvo pateikta prof. F. Ivanausko medžiaga apie Lietuvoje sprendžiamas mokslines problemas. Baigiantis 2004-iesiems VGTU Skaičiavimo centro Lygiagrečiųjų skaičiavimų laboratorija, KTU Informatinių technologijų plėtros institutas ir BGM sujungė skirstytiesiems skaičiavimams skirtas kompiuterių grupes į GRID tinklą. Dr. V. Starikovičius iš VGTU ir BGM sistemų inžinierius M. Kiznis pirmą kartą Lietuvoje realiai pritaikė privalomas jungimo procedūras tarp nutolusių kompiuterių grupių ir panaudojo bendrą vartotojų pripažinimo bei sertifikavimo sistemą. Šiais metais numatyta paleisti darbų paskirstymo tarpininką, sukurti portalą, leisiantį vartotojams administruoti savo uždavinius GRID tinkle. Tinklas sukurtas naudojant atvirojo kodo programų paketą *Globus Toolkit v.3.2*.

GRID dalyviai

VGTU Lygiagrečiųjų skaičiavimų laboratorija (toliau – LSL, vedėjas dr. D. Mažeika) jau daug metų laikoma lygiagrečiųjų skaičiavimų kompetencijos centru Lietuvoje. Laboratorija turi vieną galingiausių Lietuvoje 36 personalinių kompiuterių grupę (32 bitų INTEL procesoriai) su bendra 26 Gigabaitų operatyvine atmintimi ir 4 Terabaitų diskinių kaupiklių atmintimi bei IBM SP2 superkompiuterį. Čia suburtas aukšto lygio mokslinis ir techninis personalas, įdiegta veiksminga lygiagrečiųjų skaičiavimo išteklių valdymo ir monitoringo sistema. VGTU lygiagrečiųjų skaičiavimų išteklių yra atviri visai Lietuvos mokslo visuomenei. LSL glaudžiai bendradarbiauja su VGTU Matematinio modeliavimo katedra (toliau – MMK vedėjas prof. R. Čiegis), kurios viena iš mokslinės veiklos sričių yra lygiagretieji algoritmai. Katedroje sukurti veiksmingi lygiagrečiųjų algoritmų sudarymo ir

jų analizės įrankiai, leidžiantys automatiškai generuoti lygiagrečiuosius šakų ir rėžių bei šeiminkodarbininkų algoritmus. Katedros mokslininkai vykdo du EUREKA ir vieną INTAS projektus Europos programose, vieną Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo remiamą projektą. MMK ir LSL mokslininkai aktyviai bendradarbiauja su CINECA, UNI-C, Barcelonos technikos bei Danijos technikos universitetų superkompiuterių centrais.

KTU Informatinių technologijų plėtros institutas Lietuvoje gerai žinomas kaip LITNET programos vykdytojas bei nuotolinių studijų centras. KTU specialistai vadovaujami prof. R. Šeinausko prie pirmojo Lietuvoje GRID prijungė 12 mazgų kompiuterių grupę. Skaičiavimo centras yra CEENET, TERENA ir PRIDE tarptautinių organizacijų narys. Skaičiavimo centre vyko tarptautinė konferencija *Greitųjų kompiuterių tinklų kūrimas*. Šiuo metu akademinis tinklas LITNET yra gigabitinio europinio akademinio tinklo dalis ir plečia tinklų galimybes. Jis vykdo tarptautinį projektą GEANT.

BGM yra vienintelio Baltijos valstybėse superkompiuterio, kurio pagrindas – Intel Itanium 2, gamintoja ir savininkė. Jos kvalifikaciją apibūdina narystė ESAA ir TSANet organizacijose. BGM įkūrė šiuolaikišką tarnybinių stočių ir superkompiuterių laboratoriją. Laboratorija yra aprūpinta naujausiomis Intel Itanium 2 ir Xeon technologijomis. Joje numatyta galimybė atlikti ypač greitųjų skaičiavimų projektavimo, bandymų bei diegimo darbus. Parodoje *Infobalt-2004* lankytojams ir specialistams BGM pristatė TEST GRID. Tuomet tai buvo didžiausia ir galingiausia Baltijos šalyse 22 Intel Itanium 2 64 bitų architektūros procesorių skaičiavimo grupė su bendra per 30 Gigabaitų operatyvine atmintimi ir 130 Gflopų greitaveika. BGM sudarė mokslininkams sąlygas nemokamai tikrinti savo superkompiuterį. Prie 64 bitų architektūros ypa-

BGM „Intel“ Itanium 2 ir „Xeon“ kompiuterių grupė „Elitas“

tumų bei rengiant uždavinius lygiagretiems skaičiavimams jau mėgino prisiderinti akad. L. Telksnio ir akad. J. Kulio doktorantai. VU docentas J. Šulskus skaičiuoja su kvantinės chemijos programa. Metams baigiantis, kristalų grandinės tyrinėjo VPU dr. G. Gaigalas, o Energetikos instituto vyresnysis mokslinis bendradarbis A. Džiugys skaičiavo įvairių trimačių pavaldų dalelių judėjimą įvairiausių technologiniuose įrenginiuose. Dr. P. Zemlys iš Klaipėdos Universiteto derina ekologinių uždavinių sprendimo klausimus. Nauja skaičiavimo technologija domina GIS (geografinės informacinės sistemos) specialistus. Jų uždaviniai yra europinės reikšmės, o tai Baltijos jūros pakrantės valstybei gali reikšti nacionalinį prestižą.

BALTIC GRID – kada?

Minėtų kolektyvų darbo rezultatas bus naudingas toliau diegiant

GRID Lietuvoje, gerinant ir tobulinant mokslinių skaičiavimų bei verslo aptarnavimo infrastruktūrą. Europoje nuolat vykstančiuose darbinuose seminaruose GRID klausimais specialistai tvirtina, kad netolimoje ateityje tai bus taip pat populiariai kaip dabar internetinės svetainės.

Šiek tiek pasvajokime, kad valstybės mastu Lietuva užsibrėžia tikslą turėti superkompiuterį. Nors tam nėra lėšų, tačiau jau pradėjo veikti Europos Sąjungos Lietuvai atsivėrę fondai, be to, yra sukaupta nemažai patirties gaunant lėšas iš Europos Sąjungos mokslinių tyrimų rėmimo programų. GRID kūrimosi etape norėtusi įvairių institucijų bendradarbiavimo, palaikymo ir ryžto. Tikėtina, kad naujieji 2005-ieji greičiausiai taps BALTIC GRID metais Lietuvoje.

Dr. Dalius Mažeika,
Saulius Lapienis

Nuotrauka iš VGTU Skaičiavimo centro archyvo

Gerbiamas G. Zemlickai,

MUMS RAŠO

Pirmiausia, noriu pasveikinti įžengusį Naujuosius – 2005-sius metus. Linkiu daug kūrybinės ugnies bei kitokių gėrybių.

Noriu padėkoti už *Mokslo Lietuvos* siuntimą. Aš Jūsų laikraščiu kartais pasinaudoju, rengdamas medžiagą mūsų spaudai (o joje dar vis aktyviai dirbuojuosi). Neseniai parengiau medžiagą apie artėjantį Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumą Lietuvoje, kuri jau paskelbta keliuose mūsų laikraščiuose (informacijos radau kaip tik *Mokslo Lietuvoje*). Smagu matyti, kad vis stengiatės laikraštįje talpinti įdomią ir vertingą medžiagą, kuri yra tikrai laukiama.

Pagarbiai,
Edvardas Šulaitis, JAV

Mokslo Lietuvoje 2005 Nr. 1 (313) 13 puslapio nuotraukų parašai turėtų būti sukeisti vietomis.

Atsiprašome.

Redakcija

Atkelta iš 3 p.

viety limitą studijuoti kitų sąjunginių respublikų aukštosiose mokyklose. Pasiūlymą priėmiau. Buvau įtrauktas į slaptus darbus, todėl nelabai norėjo mane iš ten išleisti.

Ar galėtumėte pasakyti, kad Maskvos M. Lomonosovo universitete mokslas lygis buvo gerokai aukštesnis nei tuometinių Lietuvos aukštųjų mokyklų?

Be abejo, aukštesnis. Tik po daugelio metų dabar pradedu abejoti, kur chemijos mokslas buvo stipresnis – Maskvos ar Leningrado (Sankt Peterburgo) valstybiniuose universitetuose.

Vertinant istoriškai, labai stiprūs chemijos mokslo centrai be Maskvos ir Peterburgo dar buvo Odesos ir Kazanės universitetai. Odesoje savo mokslinę mokyklą dar cariniais laikais sukūrė Nikolajus Zelinskis, vėliau persikėlęs į Maskvą, o Kazanėje – Aleksandras Butlerovas. Organikams chemikams tai labai svarbios pavardės.

Kadangi studijavau Maskvoje, galėčiau save laikyti tolimu N. Zelinskio palikuoniui organinės chemijos moksle, nes mane mokė jo mokiniai. Iš žymiausiųjų, aišku, minėtinas akad. Aleksandras Nesmejanovas (1899–1980 m.), kuris man studijuojant ir dirbant Maskvoje buvo TSRS mokslų akademijos prezidentas (1951–1961 m.). Mums jis skaitė organinės chemijos paskaitas, vėliau man padėjo grįžti į aspirantūrą. Mat pagal tuometinę tvarką baigęs universitetą negalėjai tęsti studijų aspirantūroje, reikėjo atidirbti. Taigi turėjau grįžti į Vilnių. Vos sugrįžęs buvau pakviestas į LTSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministeriją. Ten man buvo pranešta, kad galiu grįžti į Maskvą, kur būsiu priimtas į aspirantūrą. Taigi per A. Nesmejanovą suveikė Maskvos universiteto Organinės chemijos katedra.

Labai griežtai reglamentuotoje sovietinėje sistemoje buvo daugybė išimčių iš bendrų taisyklių?

Visur ten, kur siejosi su karybos reikalais – taip. Nomenklatūros vaikai gaudavo garsiai nedeklaruojamas privilegijas. Maždaug apie 1990-uosius metus, kai jau buvo galima daugmaž atvirai kalbėti, nuvykau į susitikimą su savo kursu į Maskvos universitetą. Ten buvo pradėti kelti tostai už Lietuvą, už mane. Pagalvojau, kad per dantį traukia. Klausiu, kam reikia tokio kvailiojimo. Man sako: *Nesistebėk, mes tam visi tikra prasme lietuviai. – Kaip tai suprasti? – nustebeš klausiu. Visi kilome iš rusų aristokratų, daugelis iš jų buvo Gediminaičių dinastijos palikuonys.*

Tie, kurie buvo baltagvardiečiai, žuvo per Pilietinį karą Rusijoje, dalis pabėgo į užsienį, kiti žuvo nuo represijų tėvynėje. O mano bendrakursių seneliai ir tėvai nesistengė afišuoti savo kilmės.

Sintetinis maistas kol kas nepasiteisino

XX a. penktajame ir šeštajame dešimtmečiais fizikams Sovietų Sąjungoje buvo keliami labai svarbūs uždaviniai – sukurti atominę ir vandenilinę bombą, patikimą raketinį ginklą, pradėti kosminės erdvės įsisavinimo programą. Rezultatus žinome: 1957 m. spalio 4 d. sovietai paleido pirmąjį dirbtinį Žemės palydovą, o 1961 m. balandžio 12 d. kosmonautas Jurijus Gagarinas pirmasis pakilo į kosmosą ir apskriejo Žemės rutulį. Ar bent kiek panašūs pagal reikšmę ir užmojų uždaviniai tuo metu buvo keliami Sovietų Sąjungos chemikams?

Su slaptumo grifu

Nieko naujo nepasakysiu, pareiškęs, kad visiems mokslams, išskyrus nebent karybos mokslus, visais laikais stigo lėšų. Gal dar kiek daugiau buvo skiriama propagandos reikalams. Ypač skurdo humanitariniai mokslai. Todėl visais įmanomais būdais reikėjo įtikinti valdžią, kad būtent mūsų mokslas ar kryptis yra labai svarbi. Kitaip tariant, reikėjo mulkinti valdžią. TSRS mokslų akademijos prezidentas A. Nesmejanovas mulkino N. Chruščiovą ir kitus šalies vadovus, karštai įrodinėdamas, kad kadangi su Amerika sunkiai sekasi konkuruoti žemės ūkio produkcijos gamyboje, tai reikėtų pradėti kurti ir gaminti sintetinį maistą. Chemikams kelta užduotis kurti sintetinius baltymus ir angliavandenilius. Amerika turėjo būti pavyta ir pralenkta, o tarybinė liaudis pamaitinta.

no, jei tik galėjo. Tą darė ir A. Nesmejanovas, nes turėjo užtikrinti Sąjungos mokslui lėšų.

Senas anekdotas. Sovietų Sąjungoje norėdamas ko nors gauti turėjai planuoti. Tai štai Vidurinėje Azijoje kolūkio pirmininkas planavo gauti trikuprį kupranugarį. Pateikė paraišką. Maskvoje valdininkai susiėmė už galvų. Pasikvietė tą pirmininką ir barą: *Pats gerai žinai, kad trikuprį kupranugarį nebūna, tai ką čia planuoji? – Labai gerai žinau, kad trikuprį nebūna, tačiau suplanavęs trikuprį gal bent vienkuprį gausiu?*

Raketinio kuro sintetinio programoje

Tame anekdote – visas sovietinės ūkininkavimo sistemos absurdas. O Jums tuo metu taip pat teko dirbti sintetinio maisto programoje?

Savo 70-mečių minintis Lietuvos mokslų akademijos narys korespondentas prof. Vitas Daukšas prie savo egzotiškų rinkinių kolekcijos

Bet ar tai nėra išties labai svarbi visam pasauliui problema – sintetinių maisto produktų kūrimas ir gamyba?

Vis dėlto sintetinis maistas būtų brangesnis už natūraliai išaugintą. Štai kad ir Vokietija. Prieš Antrąjį pasaulinį karą ji maistą importuodavo, kaip atsimename, net ir iš Lietuvos. Trūko maisto ir karo metais, todėl taip svarbu buvo užimti Ukrainą. O šiandien Vokietija yra viena didžiausių maisto eksportuotojų. Ir ne sintetinio, o natūralaus.

Ar tai reiškia, kad pakito požiūris į maisto produktų gamybą?

Patobulėjo žemės ūkio technologijos, labai smarkiai padidėjo derliai, žemės ūkio gamybos našumas. Tuose pačiuose dirbamos žemės plotuose galima gauti daug daugiau produkcijos.

A. Nesmejanovas ir jo aplinka buvo neteisūs, sintetinio maisto koncepcija galutinai žlugo? O gal laikotės nuomonės, kad visa ta valstybinė sintetinio maisto programa Sovietų Sąjungoje tebuvo fikcija, padėjusi apskuruoliams chemikams gauti lėšų savo darbams?

A. Nesmejanovas buvo daug už mane vyresnis, profesorius ir akademikas, TSRS MA prezidentas ir į jo „dūšią“ įlįsti tada negalėjau. Tačiau toje sistemoje visi vienas kitą mulki-

jos puolimus iš oro. Hitleris jau buvo parengęs *Barbarosos* planą – puliti Sovietų Sąjungą. Į ją ir nukreipė savo karines oro pajėgas.

Vėliau britai pasigamino puikių lėktuvų. Kai karo pabaigoje Vokietijos naciai prieš Didžiąją Britaniją panaudojo reaktyvines raketas *Fau-1 (V-2)*, tai anglų lakūnai sugebėdavo su savo lėktuvais numušinėti vokiečių paleistas reaktyvines raketas. Vadinas, britų lėktuvų greitis gana didelis, nors tai buvo benzinu varomi lėktuvai, dar ne reaktyviniai.

Kaip tai profesionaliu žargonu straipsniuose buvo vadinama?

Angliavandenilių, turinčių vieno ar kitokių struktūrų, sinteze. Iš pradžių maniau, kad čia reikalas paprastesnis. Visi žinome benzino oktaninį skaičių: kuo didesnis skaičius, tuo veiksmingesnis kuras. Aišku, ir brangesnis. Kuo labiau šakotos angliavandenilių grandinės, tuo daugiau tuos degųjų mišinį galima suslėgti, ir cilindre jis savaime neužsiliepsnoja. Kuo labiau užsiliepsnoja suslėgtas mišinys, tuo išsiskiria didesnė energija.

Kaip britų varnos virto kregždėmis

Pavyzdys iš Antrojo pasaulinio karo istorijos. Hitleriui buvo aišku, kad nacistinės Vokietijos karinis jūrų laivynas neprilygs Didžiosios Bri-

tanijos laivynui, tad vien laivyno pajėgomis Anglijos neužimsi. Todėl Vokietija pasišovė pirmiausia sunaikinti britų aviaciją. 1939–1940 m. virš Anglijos vyko aršūs oro mūšiai. To meto Didžiosios Britanijos lėktuvai akivaizdžiai nusileido vokiečių „meseršmitams“. Anglai patyrė didžiulius nuostolius.

Amerikiečiai britus pamokė: *Didinkite savo lėktuvuose naudojamą benzino oktaninį skaičių.* Britai per kelias savaites sugebėjo pertvarkyti savo lėktuvų variklius, kad šie tiktų aukštesnio oktaninio skaičiaus degalams. Nacių oro asai buvo priblokšti, nes britų lėtosios „varnos“ staiga pavirto vikriomis „kregždėm“. Labai padidinus lėktuvų variklių galią pasikeitė ir jėgų santykis ore. *Dar dvi savaitės tokių mūšių ir aš liksiu be aviacijos*, – pareiškė Hitleris ir liepė atidėti Angli-

Vernerio fon Brauno raketos

Grįžkime prie sovietų mokslo reikalų. Buvo atsilikę, tačiau kada pradėjo taip sparčiai vyti ir net lenkti kitas šalis?

Vijosi visą laiką. Kai į vieną kuria nors sritį sutelkdavo visus materialiuosius ir žmogiškuosius išteklius – branduolinio ginklo ar raketinės technikos kryptyse – įvykdavo proveržiai. Žinoma, kitų gyvenimo sričių sąskaita. Kuo tai baigėsi – žinome. Imperija, išsėmusi savo galias, bankrutavo.

Jūsų prisimintasis A. Nesmejanovas vadovavo ne tik sintetinio maisto, bet ir raketinio kuro kūrimo programai?

Mat kaip TSRS MA prezidentas privalėjo kuruoti visas svarbiausias sovietinio mokslo kryptis. Raketinio kuro kūrimas ir gamyba kaip tik ir buvo viena tokių kryptų. Amerikiečiai išsivežė už Atlanto vokiečių raketų kūrėją Vernerį fon Brauną (Werner von Braun), o kurių vokiečių raketininkų nespėjo amerikiečiai išsivežti, tą padarė rusai. Juk pirmasis į Mėnulį paleistas amerikiečių erdvėlaivis *Apollo* buvo paleistas gerokai V. fon Brauno patobulinta, galima sakyti, *Fau-2* raketa-nešėja.

Ir sovietinėje raketų technikoje labai esama daug iš nacių Vokietijos raketinės programos. Plagiato srityje sovietai daug kur pirmavo: iš vokiečių, ką galėjo, nugraibė, paskui, ką sugebėjo, gvelbė iš amerikiečių. Užtektų prisiminti, kiek rusams tarnavusių šnipų amerikiečiai pasodino į elektros kėdę. Rusai, aišku, neigė akivaizdžius karinio ir pramoninio šnipinėjimo faktus.

Trečiame kurse buvo įtrauktas į slaptą programą

Kaip Jus, lietuvi, sovietai išsileido prie tokios svarbios karinės programos, kokie buvo raketinio kuro kūrimo darbai? Juk lietuviais pasitikėta tik iki tam tikros ribos.

Nuvaziavę studijuoti į Maskvos valstybinį M. Lomonosovo universitetą turėjome užpildyti labai smulkias ir išsamias anketas. Pildėme net tai, kas buvo senelis ir senelė. Visi tie, kurie Antrojo pasaulinio karo metais buvo atsidūrę vokiečių okupuotoje teritorijoje, į slaptus darbus neįsileido, nors universitete studijuoti galėjo. Kitiems jau nuo pirmo kurso buvo pradėtas skaityti net atskiros specialių sričių paskaitos. Man ne, nes buvau iš karo metais okupuotos Lietuvos.

Tačiau nuo trečio kurso ir aš buvau pasitelktas į slaptą programą. Tuo metu Sovietų Sąjungoje vyko dideli pokyčiai. Man mokantis pirmame kurse 1953 m. mirė J. Stalinas. Artėjo vadinamasis Nikitos Chruščiovo „atšilimas“. Gavau trečią slaptumo formą, vėliau po 1960 m. dirbdamas Lietuvoje buvau gavęs ir antrą formą. Ne tiek jau daug žmonių Lietuvoje turėjo tą antrą formą. O pirmą formą turinčių Lietuvoje darbuotojų tik vieną ir buvau sutikęs: Lietuvos TSR valstybinio banko darbuotoją. Per ją, matyt, buvo finansuojamos karinės gamyklos.

Kaip atsidūrėte Lietuvoje?

1960 m. Vilniaus universitete Chemijos ir Medicinos fakultetų bazėje buvo įsteigta Vaistų kūrimo ir tyrimo probleminė laboratorija, kuriai vadovauti man ir buvo pasiūlyta. Nelabai norėta iš Maskvos mane paleisti, bet man jau to gyvenimo svetur pakako per akis.

Bus daugiau

Kalbėjos
Gediminas Zemlickas

Atkelta iš 7 p.

vykęs ir teikia labai stiprų argumentą už būsimąjį Panevėžio universitetą.

Svarbiausius socialinių tyrimų ir informacinių technologijų sekcijos pranešimus labai kvalifikuotai parengė patys panevėziečiai. Jie buvo skirti informacinės visuomenės ir informacinių technologijų dalykams. Diskusijose su vilniečiais vis dėlto pripažinta, kad sociologai ir humanitarai teisūs, reikalaudami mąstant taikyti pirmiausia vertybinių matų kriterijus, nes be socialinės ir humanitarinės kultūros visos informacinės technologijos ir pati informacinė visuomenė, pasak R. Grigo, gali vėsti zombizmo formavimosi kryptimi. Pamatinės vertybės išlieka tos pačios – doroviniai ir moraliniai įsitikinimai, estetiniai kriterijai ir apskritai humanitarinė kultūra. Pasisakydamas už socialinio ir humanitarinio pobūdžio universiteto svarbą, R. Grigas pripažino ir oponentų, pasisakančių už technologinius ir inžinerinius mokslus, argumentų svarbą. Šiaurės rytų regiono mastu, kai netoliese yra toks pramonės miestas kaip Utena, mišraus pobūdžio Panevėžio universitetas, ko gero, geriau atitiktų regiono poreikius.

R. Grigas palankiai įvertino visai pagrįstas panevėziečių ambicijas, priminęs, kad Panevėžys buvo pirmasis mūsų miestas, keitęs ir estetiškai savo aplinką. Tuose siekiuose galima išvėlyti papildą J. Miltonio pastangoms ugdyti miesto savitumą per teatrą, meną ir kitus kultūros reiškinius. Buvo prisiminta ir kaip pačios įmonės skatintos spręsti socialinės problematikos klausimus: psichologinio klimato, sveikatingumo, kultūros, klubinės veiklos ir daugelį kitų. Tie patys klausimai iškyla ir dabar.

Nuvertintas profesinis rengimas

Vilniaus Gedimino technikos universiteto rektorius prof. Romualdas Ginevičius, išnagrinėjęs Panevėžio plėtros planą, pastebi, jog labai neatsargiai buvo nuvertintas profesinis jaunimo rengimas. Tai būdinga visai šaliai, kurioje jau dabar paste-

Aukštaitijos sostinė savo ateitį sieja su žiniomis ir mokslu (2)

Panevėžio miesto savivaldybės vicemeras Petras Luomanas, meras Vitas Matuzas ir Lietuvos mokslų akademijos viceprezidentas akad. Algis Petras Piskarskas

bimas įvairių profesijų ir kvalifikacijos darbininkų stygius. Jaunimas šoktelėjo į kolegijas ir universitetus, tad greitai nebebus kam nešioti mėlynų apykaklių. Tad mokslininkai panevėziečiams linkėjo neapleisti darbininkiškų profesijų rengimo reikalų, nenustumti jų į šoną.

Socialinių tyrimų ir informacinių technologijų sekcijoje kalbėta taip pat apie klubinę ir visuomeninių bei nevyriausybinių organizacijų veiklą. Lyg ir paprastas dalykas, tačiau, pastebėjo R. Grigas, gyvename visuomenės susiskaldymo ir net tautos išsivaiščiavimo paspartintų procesų metu. Tarp atskirų visuomenės sluoksnių nėra dialogo, susikalbėjimo. Stinga visuomeninių organizacijų, kurios šią socialinio gyvenimo spragą bandytų „lopyti“. Panevėžyje užregistruota

apie 400 visuomeninių darinių, tačiau iš jų veikiančių tėra apie šimtas, ir tie patys nėra gausūs. Tai būdinga ne vien Panevėžiui, bet visiems šalies miestams ir regionams

Kaip sektiną pavyzdį R. Grigas priminė Norvegijos patirtį. Šioje šalyje žmonėms visai suprantama dalyvauti ne vieno, bet kelių klubų veikloje. Taip pat ir per klubinę veiklą reiškiasi visuomenės ir tautos ryšiai su valstybe, kuri įvairiškai remiama. Airija, panašiai kaip dabar Lietuva, buvo susiskaldžiusi, bet šiuo metu šioje valstybėje veikia net 200 teatrų, nors gyventojų tik 3,5 milijonų. Net per liaudies muzikos draugiją, kuri jungia šimtus tūkstančių žmonių, reiškiasi airių patriotinis atgimimas, o pati ši organizacija gauna 17 mln. eurų paramą. Štai tokių ambicijų,

kaip airiai ir norvegai, R. Grigas linkėjo įgyti ir puoselėti panevėziečiams.

Vien gražiais linkėjimais prof. R. Grigas nepasitenkino. Pasinaudodamas tuo, kad Panevėžyje apsilankė didelis būrys mokslininkų iš Vilniaus ir Kauno, R. Grigas ėmėsi konkretaus žingsnio, parašydamas kreipimosi į Lietuvos Vyriausybę tekstą dėl pribrendusios būtinybės steigti Panevėžyje universitetą. Vyriausybės prašoma įsklausti į panevėziečių bei šalies mokslo bendruomenės narių nuomonę, kuri sutvirtinta universiteto idėją mieste prie Nevėžio palaikančiųjų parašais.

Universitetas mieste prie Nevėžio

Galima suprasti skeptikus, kurie teigia, kad Lietuvoje ir taip per daug universitetų, o pagrindinė problema – šiuo metu svarstyti esamų universitetų lygis, studijų kokybės klausimai, apskritai, kiek mūsų universitetai atitinka gyvenimo keliamus reikalavimus. Mokslo ir studijų kokybės niekada nebus per daug, nes, kylant kokybei, kartu kils ir visuomenės noras turėti dar aukštesnį lygį. Taigi valstybės mastu universitetų skaičiaus didėjimas, kartu daugėjant ir kolegijoms, yra gana didelė problema.

Vis dėlto mąstydami apie visumą neturėtume pamiršti pavienių dalių, tuo labiau, jei kalbame apie žmonių bendruomenę, miestą ir visą regioną. Užtektų susimąstyti, ką universitetas duotų Panevėžio miestui ir visam Šiaurės rytų regionui. Daugelis argumentų prieš atkristų, o už labai sustiprėtų. Panevėžio universitetas būtų tūzų koziris viso regiono plėtrai, nes padėtų sukurti šimtus ir gal

tūkstančius naujų darbo vietų. Tai realus projektas, kuriuo būtų galima įrodyti, kad savo šalyje sugebame pristabdyti „smegenų nutekėjimą“, užtikrinti miesto ir regiono žmonių ateitį. Ir tai visai ne lietuviškų Vasiukų variantas, nes patys panevėziečiai jau šiandien labai daug nuveikė, kad užsitikrintų savo miesto ir regiono ateitį.

Jei universiteto idėją mokslo misionieriams tektų nešti į Panevėžį kaip naują religiją, tada tektų suabejoti tokio projekto gyvybingumu. Šis atvejis visai kitas, nes universiteto idėja Panevėžiui nėra atvežta ar primesta, bet organiškai išaugusi iš visos miesto ir regiono plėtros poreikio. Tai ne nuotykių ieškančio pramušgalvio jaunuolio, bet brandos amžiaus sulaukusio 500 metų gyvavimo sukaktį peržengusio miesto realiai suvoktas troškimas.

„Ekrane“ įdiegtos ir Lietuvos fizikų inovacijos

Lietuvos MA dienos Panevėžyje išdavas apibendrino šiai mokslininkų išvykai vadovavęs Lietuvos MA viceprezidentas akad. Algis Petras Piskarskas. Jis pastebėjo, kad net trumpos vienos dienos išvykos į *Ekrano* įmonę, miesto švietimo, kultūros bei gydymo institucijas parodė, jog mieste prie Nevėžio jaučiama didelė įvairių sričių pažanga. Tai didelis ir miesto savivaldybės bei miesto tarybos nuopelnas. A. P. Piskarskui ypač didelį įspūdį padarė apsilankymas *Ekrano* įmonėje. Vilniaus universiteto Kvantinės elektronikos katedros laboratorijoje pagal *Ekrano* užsakymą buvo sukurtas lazerinis skysto stiklo lygio matuoklis (lazerinis lygmatis), kuris dirba iki šiol ir didžiulėje krosnyje išlydyto stiklo lygį matuoja kelių dešimčių mikrometrų tikslumu. *Ekrane* taip pat įdiegtas lazerinis profilometras, kuris irgi mikrometrų tikslumu matuoja iš presu išeinančio minkšto ekrano profilį. Tai Vilniaus universiteto fizikų darbai.

Viceprezidentas A. P. Piskarskas padėkojo vyriausiajam *Ekrano* technologui dr. Jonui Valickui, stiklo gamybos direktoriui Antanui Marozui, kokybės direktoriui Anicetui Vaišvilai bei kitiems bendrovės darbuotojams, priėmusiems mokslininkus ir juos lydėjusius po įmonės cechus. Akademikas tvirtino neabejojant, kad mokslininkų ryšiai su gamybininkais tešis.

Pabaigoje Lietuvos MA viceprezidentas A. P. Piskarskas Panevėžio miesto merui Vitui Matuzui įteikė Lietuvos MA adresą diplomą, kuriame pažymima, kad tarp Akademijos ir Panevėžio miesto užsimezgė dalykiški moksliniai bei intelektiniai ryšiai. Panevėziečiai buvo apdovanoti naujausiomis Lietuvos mokslininkų knygomis.

Susitikimą vainikavo vieno geriausių Lietuvoje kamerinio moterų choro *Volungė* koncertas.

Gražvydas Kantvydas

Koncertuoja vienas geriausių Lietuvoje Panevėžio kamerinis moterų choras „Volungė“

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas

Kalbos redaktorė Rūta Krasnovaitė

Stilistė Jūratė Veniūtė

Dizaineris Valdas Balciukevičius

„Mokslo Lietuvą“ remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

Patarėjai: V. Būda, R. Goštautienė, J. Puodžius, A. Ramonas, D. Stančienė, A. Targamadžė, E. K. Zavadskas.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, 2001 Vilnius

El. paštas: mokslolietuva@takas.lt, tel/faks. (8 ~ 5) 212 12 35

Laikraštis internete: <http://ml.lms.lt>

Redakcija, pritardama ne visoms autorių mintims, jas toleruoja

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Sapnų sala“

S. Moniuškos g. 21, 2004 Vilnius

MOKSLO LIETUVĄ REMIA:

